

Katedra: Primárního vzdělávání

Studijní program: Učitelství pro základní školy

Studijní obor (kombinace): Učitelství 1.stupeň
ZŠ

Výchova demokratického občana na 1.stupni ZŠ

Education for the democratic citizenship in the lower classes of the elementary schools

Diplomová práce: 09-FP-KPV-0028

Autor:

Lucie Krafková

Podpis:

Adresa:

Sídlíště 574

47154, Cvikov

Vedoucí práce: Mgr. Jana Johnová

Konzultant:

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
84	11	11	13	25	5

V Liberci dne:

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce a konzultantem.

V Liberci dne: 25.5.2010

Lucie Krafková

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla zejména poděkovat své vedoucí diplomové práce Mgr. Janě Johnové za její podporu, čas strávený při konzultacích a mnoho cenných rad při tvorbě mé diplomové práce.

Poděkování patří také ZŠ Lesní v Liberci, především třídám 4.A a 4.B a jejich třídním učitelkám Mgr. Šárce Bartošové a Mgr. Heleně Chmelařové za skvělou spolupráci při realizování projektu.

Anotace

V mé diplomové práci se zabývám realizací průřezového tématu Výchova demokratického občana, který vychází z Rámcově vzdělávacího programu. Na 19 základních školách v Liberci jsem provedla analýzu Školního vzdělávacího programu. Na základě výsledků výzkumu jsem vytvořila projekt „Naše spokojená Země“, který byl ověřován ve dvou 4. ročnících na ZŠ Lesní v Liberci.

Diplomová práce je rozdělena část teoretickou a praktickou.

V teoretické části charakterizuji Rámcově vzdělávací program, hlouběji se zabývám průřezovým tématem „Výchova demokratického občana“ a pojmů, které s ním souvisejí. Dále je zde uveden způsob realizace průřezového tématu projektovou výukou.

Praktická část vymezuje hlavní cíle a hypotézy práce. V dalších kapitolách je popsána analýza výzkumu ŠVP a na základě výsledků utvořen projekt, který byl následně ověřen v praxi. Průběh a vyhodnocení dotazníků, které byly zadány žákům jsou zobrazeny v tabulkách a grafech.

Klíčová slova: Rámcově vzdělávací program, školní vzdělávací program, průřezové téma, Výchova demokratického občana, demokracie, stát, projektové vyučování.

In my thesis deal with the implementation of cross curriculum theme „Educating the democratic citizen“, which is based on the General educational program. The thesis is divided into the theoretical part and into the practical part. The theoretical part described the General educational program. I deal with the cross curriculum theme the Education of the democratic citizen and the concepts associated with it. Further I describe the way of realization of the cross curriculum theme by the project education. In the practical part there are described the results of analysis of the School educational programs of schools in Liberec. Based on the results of research, I created the project "Our happy Earth", which was verified in two fourth years at Basic school Lesná in Liberec. The Process and the evaluation questionnaires, which were awarded to pupils are shown in the tables and graphs.

Keywords: General educational program, School educational programs, cross curriculum theme, Educating the democratic citizen, democracy, state, project education.

In meiner Diplomarbeit befasste ich mich mit der Realisierung des Querschnittsthemas „Die Erziehung eines demokratischen Bürgers“, das aus dem Rahmenbildungsprogramm ausgeht. Die Diplomarbeit gliedert sich in den praktischen und teoretischen Teil. Im teoretischen Teil charakterisiere ich den Rahmenbildungsprogramm, beschäftige ich mich tiefer mit dem Querschnittsthema „Die Erziehung eines demokratischen Bürgers“ und mit den Begriffen, die damit zusammenhängen. Weiter wird da die Realisierung des Querschnittsthemas durch den Projektunterricht vorgestellt. Im praktischen Teil werden die Ergebnisse aus den Analysen der Bildungsprogramme in Grundschulen in Liberec (Reichenberg) angeführt. Aufgrund der Ergebnisse erstellte ich das Projekt „Unsere zufriedene Erde“, das in zwei Schuljahren der Grundschule Lesní in Liberec überprüft wurde. Der Verlauf und die Auswertung der Fragebogen, die den Schülern gegeben wurden, werden in den Tabellen und Graphen dargestellt.

OBSAH

OBSAH.....	7
Úvod.....	9
<u>1. TEORETICKÁ ČÁST.....</u>	<u>10</u>
<u>1. Rámcově vzdělávací program.....</u>	<u>10</u>
1.1 Školní vzdělávací program.....	11
1.2 Klíčové kompetence.....	11
1.3 Člověk a jeho svět.....	13
1.4 Průřezová témata.....	16
1.5 Výchova demokratického občana.....	17
1.5.1 Přínos průřezového tématu k rozvoji osobnosti žáka.....	17
1.5.2 Tematické okruhy průřezového tématu VDO.....	18
1.4.3 Demokracie.....	19
1.5.3 Demokracie a stát.....	20
1.5.4 Občan, občanství.....	20
<u>2. Způsoby realizace průřezového tématu.....</u>	<u>21</u>
2.1 Projektové výuka.....	21
2.2 Projektová metoda.....	21
2.3 Projekt.....	23
2.4 Vyučovací strategie.....	25
2.5 Vyučovací metody.....	27
<u>3. Mladší školní věk.....</u>	<u>28</u>
<u>4. Metody výzkumu.....</u>	<u>29</u>
4.1 Analýza.....	29
4.2 Dotazník.....	29
4.3 Rozhovor.....	29
4.4 Pozorování.....	29
<u>II. PRAKTICKÁ ČÁST.....</u>	<u>30</u>
<u>5. Cíle a hypotézy.....</u>	<u>30</u>
5.1 Hlavní cíle práce.....	30
5.2 Hypotézy.....	30
<u>6. Výzkum ŠVP na ZŠ:</u>	<u>30</u>
6.1 Seznam škol.....	31
6.2 Výsledky analýz ŠVP ZV na Základních školách.....	32
6.2.1 Způsob realizace průřezového tématu VDO v ŠVP ZV.....	32
6.2.2 Výskyt průřezového tématu VDO dle ročníků a výchovně vzdělávacích oblastí.....	33
6.2.3 Tematické okruhy VDO a jejich výskyt ve ŠVP ZV:.....	36
6.2.4 Zařazení průřezového tématu VDO dle vzdělávacích oblastí ve 4. ročníku:.....	37
<u>7. Projekt „Naše spokojená Země“.....</u>	<u>39</u>

7.1 Vznik projektu „Naše spokojená Země“	39
7.2 Plán projektu „Naše spokojená Země“	40
7.3 1. blok „Výlet do Země Nezemě“	41
7.4 2. blok „Naše Česká republika“	44
7.5 3. blok „Ideální Země“	46
7.6 4. blok.....	47
8. Realizace projektu „Naše spokojená Země“	49
8.1 Charakteristika tříd.....	50
8.1.1 Třída 4.A.....	50
8.1.2 Třída 4.B.....	50
8.2 Průběh projektů „Naše spokojená Země“	50
8.3 1. blok – Země Nezemě.....	51
8.4 2. blok - Naše Česká republika.....	53
8.5 3. blok - Ideální Země.....	57
8.6 4. blok- Demokratické hlasování, prezentace.....	59
9. Celkové zhodnocení projektu v obou třídách	66
9.1 Hodnocení oblíbenosti celého projektového dne „Naše spokojená Země“	68
10. Závěr.....	70
11. Seznam použité literatury.....	72
12. Seznam tabulek.....	74
13. Seznam grafů.....	74
15. Seznam příloh.....	75

Úvod

České školství se neustále snaží o modernizaci a změny ve vyučování, které před několika lety vyústily v přijetí Rámcově vzdělávacího programu. Na základě toho dokumentu každá škola vytváří svůj vlastní školní vzdělávací program. Přijetím nových přístupů dochází k variabilitě a diferenciaci výuky, respektování individuality žáka i možností jeho hodnocení a k zapojování netradičních a aktivizujících metod. Mezi těmito metodami má také významné místo projektové vyučování.

Cílem mojí diplomové práce je sestavení projektu na téma Výchova demokratického občana, které je jedním z průřezových témat Rámcově vzdělávacího programu. Projekt vychází z výsledků analýzy výzkumu školních vzdělávacích programů na 1.stupni Základních škol v Liberci. Následuje ověření projektu v praxi a jeho zhodnocení.

Diplomová práce je rozdělena na dvě hlavní části- teoretickou a praktickou část.

Teoretická část obsahuje stručnou charakteristiku Rámcově vzdělávacího programu, především průřezového tématu Výchova demokratického občana a vymezení základních pojmů týkajících se demokracie a občanství. Dále se zabývám způsoby realizace průřezového tématu se zaměřením na projektovou výuku. Uvedena je charakteristika mladšího školního věku. V poslední části popisuji metody výzkumu.

Praktická část začíná vymezením cílů a hypotéz. Dále je popsán výzkum analýz ŠVP na Základních libereckých školách a jsou zde uvedeny výsledky. Na základě těchto výsledků je sestaven jednodenní výukový projekt. Jeho zrealizování proběhlo ve dvou 4. ročnících. Zhodnocení úspěšnosti projektu je zaznameno tabulkami a grafy na základě vyhodnocení dotazníků od žáků.

1. TEORETICKÁ ČÁST

1. Rámcově vzdělávací program

V souladu se Zákonem o předškolním, základním, středním, vyšším, odborném a jiném vzdělávání, se do vzdělávací soustavy zavádí nový systém kurikulárních dokumentů pro vzdělávání žáků od 3 do 19 let, který vychází z Národního programu pro rozvoj vzdělávání v ČR. Pro každý obor vzdělávání se vydávají rámcové vzdělávací programy.

Rámcově vzdělávací program pro základní vzdělávání (dále jen RVP ZV) je dokument, který byl přijat v roce 2004 Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy České republiky. Tento dokument je rozdělen do dvou obsahově a organizačně na sebe navazujících stupňů vzdělávání - tzn. na 1. a 2. stupeň základního vzdělávání. RVP ZV je založeno na činnostním učení, které napomáhá naplňovat devět cílů základního vzdělávání definovaných v RVP ZV. Základní vzdělávání má žákům pomoci utvářet a postupně rozvíjet klíčové kompetence. Těchto kompetencí je šest a jsou rozepsány v kapitole 1.2. RVP ZV dále vymezuje vzdělávací obsah - očekávané výstupy a doporučené učivo. Realizace vzdělávacího obsahu předpokládá volbu různých vzdělávacích postupů, odlišných metod, forem výuky a využití všech podpůrných opatření ve shodě s individuálními potřebami žáků. Nově jsou také do základního vzdělávání začleněny průřezová témata. Těchto témat je šest a více se o nich píše v kapitole 1.4.

V RVP VZ se také nacházejí **vzdělávací oblasti**, které jsou tvořeny vzdělávacím oborem:

☐ **Jazyk a jazyková komunikace** (*Český jazyk a literatura, Cizí jazyk*)

☐ **Matematika a její aplikace** (*Matematika a její aplikace*)

☐ **Informační a komunikační technologie** (*Informační a komunikační technologie*)

☐ **Člověk a jeho svět** (*Člověk a jeho svět*)

☐ **Člověk a společnost** (*Dějepis, Výchova k občanství*)

☐ **Člověk a příroda** (*Fyzika, Chemie, Přírodopis, Zeměpis*)

☐ **Umění a kultura** (*Hudební výchova, Výtvarná výchova*)

☐ **Člověk a zdraví** (*Výchova ke zdraví, Tělesná výchova*)

☐ **Člověk a svět práce** (*Člověk a svět práce*)

1.1 Školní vzdělávací program

Školní vzdělávací program základního vzdělávání (dále jen ŠVP ZV) je učební dokument, který vychází z RVP ZV. ŠVP ZV vytváří pedagogický sbor dle potřeb své školy. Školní vzdělávací program je členěn do několika kapitol. V první kapitole jsou uvedeny identifikační údaje o škole. Dále následuje podrobnější kapitola o charakteristice školy, kde se uvádí velikost školy, celkové materiální vybavení a zapojení školy do různých projektů. V charakteristice ŠVP ZV, kterou tvoří třetí kapitola je uvedeno zaměření školy, jsou zde také popsány výchovně vzdělávací strategie ke každé klíčové kompetenci, které pedagogové uplatňují ve výuce i mimo ni. Je zde popsáno i zabezpečení žáků se speciálními vzdělávacími potřebami či žáků mimořádně nadaných. V závěru jsou začleněna průřezová témata a způsob jejich realizace. Pátá kapitola nazvaná učební osnovy obsahuje charakteristiku jednotlivých vyučovacích předmětů, za nimiž následuje vymezení vzdělávacího obsahu každého předmětu. V poslední kapitole nalezneme jasná kritéria pro hodnocení žáků a v rámci autoevaluace školy také cíle a nástroje.

1.2 Klíčové kompetence

Klíčové kompetence jsou jednou z důležitých kapitol RVP. Představují souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro rozvoj osobnosti člověka. Smyslem a cílem vzdělávání je vybavit všechny žáky souborem klíčových kompetencí na úrovni, která je pro ně dosažitelná a připravit je tak na další vzdělávání a uplatnění ve společnosti.

Součástí této diplomové práce je projekt „Naše spokojená Země“, při jehož realizaci dochází k rozvoji těchto kompetencí :

Kompetence k učení

- žák vybírá a využívá vhodné metody, postupy a strategie pro učení, plánuje a organizuje vlastní učení
- žák vyhledává a třídí informace, kterých posléze efektivně využívá v procesu učení
- žák propojuje do širších celků poznatky z různých vzdělávacích oblastí
- žák poznává smysl a cíl učení, má k němu pozitivní vztah, posoudí vlastní pokrok a kriticky zhodnotí výsledky svého učení

Kompetence k řešení problémů

- žák rozpozná a pochopí problém, promyslí a naplánuje způsob jeho řešení

- žák vyhledá vhodné informace k řešení problému, volí vhodné způsoby řešení problému
- žák kriticky myslí, umí si obhájit a nést zodpovědnost za výsledky svých rozhodnutí

Kompetence komunikativní

- žák formuluje a vyjadřuje své myšlenky a názory v logickém sledu, výstižně a kultivovaně
- žák naslouchá druhým lidem, porozumí jim a vhodně reaguje a zapojuje se do diskuze
- žák využívá informační a komunikační prostředky pro kvalitní komunikaci s okolím
- žák využívá získané komunikativní dovednosti ke spolupráci s ostatními

Kompetence sociální a personální

- žák spolupracuje ve skupině, podílí se na tvorbě pravidel spolupráce
- žák vytváří příjemnou atmosféru pro práci ve skupině, upevňuje mezilidské vztahy, umí požádat o pomoc nebo pomoci ostatním
- žák chápe potřebu efektivně spolupracovat s druhými při řešení problému, respektuje názory ostatních
- žák podporuje svou sebedůvěru a ovládá své chování tak, aby dosáhl pocitu sebeuspokojení a sebeúcty

Kompetence občanské

- žák chápe základní principy společenské normy, je si vědom svých práv a povinností
- žák se zodpovědně rozhoduje v dané situaci, poskytne případnou pomoc dle svých možností
- žák respektuje a chrání tradice, kulturní i historické dědictví

Kompetence pracovní

- žák používá vhodné materiály a nástroje, dodržuje daná pravidla, plní své povinnosti
- žák využívá zkušenosti a znalosti získané v jednotlivých vzdělávacích oblastech v zájmu vlastního rozvoje.

(RVP ZV, 2007, s. 14-17)

1.3 Člověk a jeho svět

Vzdělávací oblast Člověk a jeho svět je jedním z devíti vzdělávacích oblastí RVP ZV. Je to jediná vzdělávací oblast RVP ZV, která je koncipována pouze pro 1. stupeň základního vzdělávání. Tato komplexní oblast vymezuje vzdělávací obsah týkající se člověka, rodiny, společnosti, naší vlasti, kultury, techniky, přírody, zdraví a dalších témat. Vzdělávání v oblasti Člověk a jeho svět rozvíjí poznatky, dovednosti a prvotní zkušenosti žáků získané ve výchově v rodině a v předškolním vzdělávání. Žáci se učí pozorovat a pojmenovávat věci, jevy a děje, jejich vzájemné vztahy a souvislosti a utváří se tak jejich prvotní ucelený obraz světa. Díky tomu poznávají sebe i své nejbližší okolí. Postupně se seznamují s časově i místně vzdálenějšími osobami i jevy. Učí se vnímat lidi a vztahy mezi nimi, všimnout si podstatných věcných stránek i krásy lidských výtvarů a přírodních jevů, soustředěně je pozorovat a přemýšlet o nich. Na základě poznání sebe a svých potřeb a porozumění světu kolem sebe se žáci učí vnímat základní vztahy ve společnosti, porozumět soudobému způsobu života, jeho přednostem i problémům, vnímat současnost jako výsledek minulosti a východisko do budoucnosti. Žáci se také učí vyjadřovat své myšlenky, poznatky a dojmy. Při osvojování dovedností ve vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět se žáci učí vyjadřovat a reagovat na myšlenky a názory. Podmínkou úspěšného vzdělávání v dané oblasti je vlastní prožitek žáků vycházející z konkrétních nebo modelových situací při osvojování potřebných dovedností, způsobů jednání a rozhodování. K tomu významně přispívá i osobní příklad učitelů. Propojení této vzdělávací oblasti s reálným životem a s praktickou zkušeností žáků se stává velkou pomocí i ve zvládání nových životních situací i nové roli školáka. Pomáhá jim při nalézání jejich postavení mezi vrstevníky a při upevňování pracovních i režimových návyků. Vzdělávací obsah vzdělávacího oboru Člověk a jeho svět je členěna do pěti tematických okruhů.

V tematickém okruhu *Místo, kde žijeme* se žáci učí na základě poznávání nejbližšího okolí, vztahů a souvislostí v něm chápat organizaci života v rodině, ve škole, v obci, ve společnosti. Učitel využívá praktických příkladů a zkušeností ze života dětí k přiblížení toho tématu. Důraz je kladen na dopravní výchovu, praktické poznávání místních a regionálních skutečností. Různé činnosti a úkoly by měly přirozeným způsobem probudit v žácích kladný vztah k místu jejich bydliště, postupně rozvíjet jejich národní cítění a vztah k naší zemi.

V tematickém okruhu *Lidé kolem nás* si žáci postupně osvojují a upevňují základy vhodného

chování a jednání mezi lidmi. Uvědomují si význam a podstatu tolerance, pomoci a solidarity mezi lidmi, vzájemné úcty, snášenlivosti a rovného postavení mužů a žen. Seznamují se se základními právy a povinnostmi, ale i s problémy, které provázejí soužití lidí, celou společnost nebo i svět. Poznávají, jak se lidé sdružují a jakou vytvářejí kulturu. Celý tematický okruh tak směřuje k prvotním poznatkům a dovednostem budoucího občana demokratického státu.

Lidé a čas je tematický okruh, kde se žáci učí orientovat v dějích a v čase. Poznávají, jak a proč se čas měří, jak události postupují v čase a utvářejí historii věcí a dějů. Žáci se učí poznávat, jak se život a věci vyvíjejí. Jak se mění se v průběhu času mění. V tematickém okruhu se vychází od nejznámějších událostí v rodině, obci a regionu. Postupně se postupuje k nejdůležitějším okamžikům v historii naší země. Podstatou tematického okruhu je vyvolat u žáků zájem o minulost, o kulturní bohatství regionu i celé země. Proto je důležité, aby žáci mohli samostatně vyhledávat, získávat a zkoumat informace z dostupných zdrojů, především pak od členů své rodiny i od lidí v nejbližším okolí. Nejefektivnější je společně navštěvovat památky, veřejné knihovny a sbírky regionálních i specializovaných muzeí.

V tematickém okruhu *Rozmanitost přírody* žáci poznávají Zemi jako planetu sluneční soustavy, kde vznikl a rozvíjí se život. Poznávají velkou rozmanitost i proměnlivost živé i neživé přírody naší vlasti. Jsou vedeni k tomu, aby si uvědomili, že Země a život na ní tvoří jeden nedílný celek, ve kterém jsou všechny hlavní děje ve vzájemném souladu a rovnováze, kterou může člověk snadno narušit a velmi obtížně obnovovat. Na základě praktického poznávání okolní krajiny a dalších informací se žáci učí hledat důkazy o proměnách přírody. Učí se sledovat vliv lidské činnosti na přírodu, hledat možnosti, jak ve svém věku přispět k ochraně přírody, zlepšení životního prostředí a k trvale udržitelnému rozvoji. Využívají a hodnotí svá pozorování a záznamy z ekologických činností.

V tematickém okruhu *Člověk a jeho zdraví* žáci poznávají především sebe na základě poznávání člověka jako živé bytosti, která má své biologické a fyziologické funkce a potřeby. Poznávají, jak se člověk vyvíjí a mění od narození do dospělosti. Co je zdravý životní styl a jaký je správný denní režim. Získávají základní poučení o zdraví a nemocech, o zdravotní prevenci i první pomoci a o bezpečném chování v různých životních situacích. Učí se, co dělat při mimořádných událostech, které ohrožují zdraví jedinců i celých skupin obyvatel. Žáci si postupně uvědomují, jakou odpovědnost má každý člověk za své zdraví a bezpečnost i za zdraví jiných lidí. Žáci docházejí k poznání, že zdraví je nejcennější hodnota v životě člověka. Potřebné vědomosti a dovednosti získávají tím, že pozorují názorné pomůcky, sledují konkrétní situace, hrají určené role a řeší modelové situace.

Cílové zaměření oblasti

Vzdělávání v dané vzdělávací oblasti směřuje k utváření a rozvíjení klíčových kompetencí tím, že vede žáka k:

- ☐ utváření pracovních návyků v jednoduché samostatné i týmové činnosti
- ☐ orientaci ve světě informací a k časovému a místnímu propojování historických, zeměpisných a kulturních informací
- ☐ rozšiřování slovní zásoby v osvojovaných tématech, k pojmenovávání pozorovaných skutečností a k jejich zachycení ve vlastních projevech, názorech a výtvorech
- ☐ samostatnému a sebevědomému vystupování a jednání, k efektivní, bezproblémové a bezkonfliktní komunikaci i v méně běžných situacích, k poznávání a ovlivňování své jedinečnosti (možností a limitů)
- ☐ utváření ohleduplného vztahu k přírodě i kulturním výtvorům a k hledání možností aktivního uplatnění při jejich ochraně
- ☐ přirozenému vyjadřování pozitivních citů ve vztahu k sobě i okolnímu prostředí
- ☐ objevování a poznávání všeho, co jej zajímá, co se mu líbí a v čem by v budoucnu mohl uspět
- ☐ poznávání a chápání rozdílů mezi lidmi, ke kulturnímu a tolerantnímu chování a jednání na základě společně vytvořených a přijatých nebo obecně uplatňovaných pravidel soužití, k plnění povinností a společných úkolů
- ☐ poznávání podstaty zdraví i příčin nemocí, k upevňování preventivního chování, účelného (RVP ZV, 2007, s.37-38)

Projekt, který bude ve škole realizován, povede k naplňování těchto očekávaných výstupů :

Žák odvodí význam a potřebu různých povolání a pracovních činností

- ☐ *projevuje toleranci k přirozeným odlišnostem spolužáků, jejich přednostem i nedostatkům*
- ☐ *využívá časové údaje při řešení různých situací v denním životě, rozlišuje děj v minulosti, přítomnosti a budoucnosti*
- ☐ *pojmenuje některé rodáky, kulturní či historické památky, významné události regionu, interpretuje některé pověsti nebo báje spjaté s místem, v němž žije*
- ☐ *uplatňuje elementární poznatky o sobě, o rodině a činnostech člověka, o lidské společnosti, soužití, zvycích a o práci lidí; na příkladech porovnává minulost a současnost.*

(RVP ZV, 2007, s. 39-40)

1.4 Průřezová témata

Průřezová témata reprezentují v RVP ZV okruhy aktuálních problémů současného světa a stávají se významnou a nedílnou součástí základního vzdělávání. Jsou důležitým formativním prvkem základního vzdělávání, vytvářejí příležitosti pro individuální uplatnění žáků i pro jejich vzájemnou spolupráci a pomáhají rozvíjet osobnost žáka především v oblasti postojů a hodnot.

Všechna průřezová témata mají jednotné zpracování. Obsahují **Charakteristiku průřezového tématu**, v níž je zdůrazněn význam a postavení průřezového tématu v základním vzdělávání. Dále je vyjádřen **vztah** ke vzdělávacím oblastem a **přínos** průřezového tématu k rozvoji osobnosti žáka jak v oblasti vědomostí, dovedností a schopností, tak v oblasti postojů a hodnot. Obsah průřezových témat pro základní vzdělávání je rozpracován do **tematických okruhů**. Každý tematický okruh obsahuje nabídku témat. Výběr témat a způsob jejich zpracování v učebních osnovách je v kompetenci školy.

Tematické okruhy průřezových témat procházejí napříč vzdělávacími oblastmi a umožňují propojení vzdělávacích obsahů oborů. Tím přispívají ke komplexnosti vzdělávání žáků a pozitivně ovlivňují proces utváření a rozvíjení klíčových kompetencí žáků. Žáci dostávají možnost utvářet si integrovaný pohled na danou problematiku a uplatňovat širší spektrum dovedností.

Průřezová témata tvoří povinnou součást základního vzdělávání. Škola musí do vzdělávání na 1. stupni i na 2. stupni zařadit všechna průřezová témata uvedená v RVP. Všechna průřezová témata však nemusí být zastoupena v každém ročníku. V průběhu základního vzdělávání je povinností školy nabídnout žákům postupně všechny tematické okruhy jednotlivých průřezových témat, jejich rozsah a způsob realizace stanovuje ŠVP. Průřezová témata se realizují integrací do jednotlivých předmětů, vytvořením samostatného předmětu nebo formou projektového vyučování. Podmínkou účinnosti průřezových témat je jejich propojenost se vzdělávacím obsahem konkrétních vyučovacích předmětů a s obsahem dalších činností žáků realizovaných ve škole i mimo školu.

V etapě základního vzdělávání jsou vymezena tato průřezová témata:

- ☐ Osobnostní a sociální výchova
- ☐ Výchova demokratického občana
- ☐ Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech
- ☐ Multikulturní výchova
- ☐ Environmentální výchova

□

(RVP ZV, 2007, s. 90)

1.5 Výchova demokratického občana

Ve své diplomové práci se zaměřuji na zařazení Výchovy demokratického občana (dále jen VDO) do vyučování na 1. stupni ZŠ. Na základě výsledků výzkumu poté vytvořím projekt, který povede naplnění VDO.

VDO je jedním ze šesti průřezových témat, který má mezioborový a multikulturní charakter. V rovině obecné se zaměřuje na hodnoty spravedlnosti, odpovědnosti a tolerance. V konkrétní rovině se zabývá rozvojem kritického myšlení, uvědomění si svých práv a povinností v roli občana. Rozvíjí porozumění demokratickému uspořádání společnosti a způsobům řešení konfliktů v ní.

Toto téma by mělo rozvíjet žáka v občanské odpovědnosti a gramotnosti. Naučit ho, jak jednat ve společnosti, chovat se slušně k ostatním lidem, ale i s vědomím svých práv a povinností. Umět konstruktivně řešit problémy v jakékoliv situaci.

Ve třídě můžeme toto téma realizovat například společným stanovením pravidel chování a jejich dodržování. Důležitá je také spolupráce a kooperace dětí ve vyučování. Rozvoj demokratického jednání v kolektivu, diskuze a otevřená komunikace mezi žáky i učitelem. Toto průřezové téma se na 1. stupni ZŠ nejvíce váže na vzdělávací oblast Člověk a jeho svět.

1.5.1 Přínos průřezového tématu k rozvoji osobnosti žáka

V RVP jsou přínosy průřezového tématu VDO definovány takto:

- ☑vede k aktivnímu postoji v obhajování a dodržování lidských práv a svobod
- ☑vede k pochopení významu řádu, pravidel a zákonů pro fungování společnosti
- ☑umožňuje participovat na rozhodnutích celku s vědomím vlastní odpovědnosti za tato rozhodnutí a s vědomím jejich důsledků

□

schopnosti a dovednosti

- ☑prohlubuje empatii, schopnost aktivního naslouchání a spravedlivého posuzování

□

V oblasti postojů a hodnot průřezové téma:

- ☑vede k otevřenému, aktivnímu, zainteresovanému postoji v životě
- ☑vychovává k úctě k zákonu

☐

☐

☐ přispívá k utváření hodnot jako je spravedlnost, svoboda, solidarita, tolerance a odpovědnost

☐ rozvíjí a podporuje schopnost zaujetí vlastního stanoviska v pluralitě názorů

☐ motivuje k ohleduplnosti a ochotě pomáhat zejména slabším

☐

umožňuje posuzovat a hodnotit společenské jevy, procesy, události a problémy z různých úhlů pohledu (lokální, národní, evropská, globální dimenze)

☐

☐ vede k asertivnímu jednání a ke schopnosti kompromisu

(RVP ZV, 2007, s.93-94)

1.5.2 Tématické okruhy průřezového tématu VDO

Průřezové téma VDO se člení do čtyř tématických okruhů, které jsou zaměřeny na utváření a rozvíjení demokratických vědomostí, dovedností a postojů potřebných pro aktivní účast žáků – budoucích dospělých občanů – v životě demokratické společnosti. Při jejich realizaci je užitečné vycházet z reálných životních situací a doporučené obsahy tématických okruhů co nejvíce vztahovat k životní zkušenosti žáků.

Občanská společnost a škola – Tento tématický okruh se zaměřuje na školu jako na model otevřeného partnerství. Důležité je demokratického společenství, demokratická atmosféra a demokratické vztahy ve škole. Demokratické principy můžeme rozvíjet například ve školním parlamentu, třídním hlasováním o důležitých událostech a především vzájemnou komunikací.

Občan, občanská společnost a stát – Druhý tématický okruh se zabývá občanem jako odpovědným členem společnosti. Poukazuje se na jeho práva a povinnosti v demokratické společnosti. Vysvětlují se základní principy a hodnoty demokracie. Důležité je taky soužití s minoritními skupinami, vzájemná tolerance, spravedlnost a spolupráce.

Formy participace občanů v politickém životě – V tomto okruhu se žáci seznámí s volebními systémy a politikou. Dozví se, že základní jednotkou samosprávy státu je obec a že existují různé společenské organizace a hnutí.

Principy demokracie jako formy vlády a způsobu rozhodování – Poslední tématický okruh vysvětluje různé principy moci. Od demokratické vlády až po diktaturu a anarchii. U demokratické vlády se zaměří na principy demokracie a základních kategorií fungování (právo, řád, morálka či spravedlnost). Zmíní se o významu Ústavy jako základního zákona země.

1.4.3 Demokracie

Slovo demokracie, řecky δημοκρατία, vláda lidu, původně z řeckého demos (demos), lid a κρατειν (kratein), vládnout. To znamená, že veškerý zdroj státní moci je lid. Demokracie jako základ stavby státu, demokracie jakožto zásady fungování stavby státu a demokracie jako uspořádání společnosti v duchu svobody, spravedlnosti a prosperity.

Hlavní principy:

- 1) Držiteli moci jsou dohodnutým způsobem určení zástupci většiny.
- 2) Periodické volby.
- 3) Povinnost odevzdat moc nejpozději po uplynutí volebního období.
- 4) Nezměnitelnost maximální délky období.
- 5) Ochrana politických menšin i jednotlivců.

(www.wikipedia.cz, Demokracie).

Formy demokracie:

- 1) Přímá demokracie – lidé vykonávají státní moc přímým rozhodováním (referendem). Každý občan může zasahovat do rozhodování o svém státě. Takto to funguje například ve Švýcarsku.
- 2) Zastupitelská demokracie (reprezentativní, nepřímá) – lidé volí ve volbách své zástupce, kteří propagují určité myšlenky a názory v otázkách řízení státu. Volí se parlament, prezident. Tento systém funguje v převážné většině demokratických států. Nejvyšším zastupitelským orgánem je parlament.

(Válková, J., 2002)

1.5.3 Demokracie a stát

Rozpracování demokratických zásad je uvedeno v Ústavě ČR. Mezi obecné zásady patří především:

- Zachovávání občanských práv jedince
- Zachovávání národní svébytnosti
- Uskutečňování vůle lidu volbami do zastupitelských orgánů
- Zabezpečování ochrany menšin

- Zajištění právní ochrany občanů

Základ myšlenky o demokracii je soustředěna do tzv. tří fází:

- Zabezpečení svobody (Základem zabezpečení svobody je Deklarace práv člověka a občana, která jsou vyjádřena v Listině základních práv a svobod a je součástí Ústavy ČR.)
- Zabezpečení spravedlnosti
- Zajištění prosperity pro všechny

(Hrachovcová, 2000, s. 51)

1.5.4 Občan, občanství

Občan je každý člověk v demokratickém státě. Každý občan má své povinnosti a práva. Od osmnácti let má každý občan právo volební. Může volit i být volen. Občanství je uvedeno v občanském průkaze. Občan může mít i více občanství. Pokud nemám občanství dané země, musím zažádat u některých států o vízum v případě cestování. Nemůže být zbavena svého občanství proti své vůli. Občanství znamená příslušnost k politické skupině (původně to byla příslušnost k městu, dnes se jedná obvykle o příslušnost ke státu). Tato příslušnost je spojena s nějakými právy. Ten, kdo je držitelem těchto práv, je občan.

(www.wikipedia.cz, Občan)

Stručný výčet charakteristik dobrého občana:

- ☐ Pracovitost
- ☐ Pozitivní vztah k sobě samému a k ostatním lidem (láska)
- ☐ Pozitivní vztah ke svému domovu (láska)
- ☐ Vlastenectví ke své zemi
- ☐ Ochota chránit svou zemi
- ☐ Ochrana životního prostředí
- ☐ Sloužit ve prospěch lidí, umění pomoci
- ☐ Podporování lidských práv
- ☐ Bojovat za spravedlnost
- ☐ Znalost historie své země
- ☐ Přehled o politickém dění
- ☐ Účast ve volbách
- ☐ Žít podle zákonů

(Procházková, I., 2001, s. 16)

2. Způsoby realizace průřezového tématu

Průřezová témata se mohou realizovat jako samostatný předmět, integrovaná tematická výuka nebo jako projektová výuka. Pro realizaci průřezového tématu Výchova demokratického občana jsem si zvolila formu projektové výuky.

2.1 Projektové výuka

„Projektová výuka (učení v projektech) částečně navazuje na metodu řešení problémů, jde však v ní o problémové úlohy komplexnější, o výukové záměry a plány, které mají vždy také širší praktický dosah.“

Prapočátky projektové výuky můžeme nalézt již v pedagogických odkazech myslitelů 18. a 19. století J. J. Rousseau či J. H. Pestalozziho. První pokusy o projekty ve výuce pocházejí od J. Deweye a W. H. Kilpatricka. Ti viděli v projektech „prostředek demokratizace a humanizace edukačních činností“.

(Maňák, J., 2003, s. 168).

2.2 Projektová metoda

„Projektová metoda je vyučovací metoda, v níž jsou žáci vedeni k samostatnému zpracování určitých projektů a získávají zkušenosti praktickou činností a experimentováním. Projekty mohou mít formu integrovaných témat, praktických problémů ze životní reality nebo praktické činnosti vedoucí k vytvoření nějakého výrobku, výtvarného, či slovesného produktu.“

(Průcha, J. a kol. 2001, s. 184).

„Projektovou výuku definujeme jako výuku založenou na projektové metodě.“ (Kratochvílová, J., 2006, s. 40).

Projektová metoda je podle Valenty definována těmito znaky, které vycházejí z charakteristiky činností v ní probíhajících:

- je to organizovaná učební činnost směřující k cíli
- je to činnost, která nemůže být předem přesně naplánována
- tato činnost vyžaduje od žáka aktivitu a samostatnost
- je to činnost tvořivá a reagující na změny v průběhu projektu
- je to činnost autoregulovaná
- je to praktická i teoretická činnost, která rozvíjí žáka a vede ho k odpovědnosti

- praktická činnost, zkušenost a využití teorie motivuje žáka a rozvíjí jeho sebepojetí (Valenta, J., aj., 1993, s. 5).

Projektová metoda podle Kratochvílové je uspořádaná soustava činností učitele i žáka, ve které mají důležitou roli aktivity žáků a učitelova role poradce. Ty potom společně směřují k dosažení cílů a smyslu projektu.

(Kratochvílová, J., 2006, s. 37)

Charakteristika projektové metody:

- Je cílená, promyšlená a organizovaná.
- Je intelektuální (teoretická) i ryze praktická.
- Vyhovuje potřebám a zájmům žáků, ale též pedagogickému rozhodnutí učitele.
- Je koncentrována kolem základní ideje, základního tématu.
- Komplexně ovlivňuje žakovu osobnost.
- Vyžaduje od žáka převzetí odpovědnosti za vlastní učení.
- Je především „záležitostí“ dětí, pedagog vystupuje především v roli konzultanta
- Nabízí celistvé poznání, zkoumá problém z různých úhlů pohledu.
- Má praktické zaměření a směřuje k upotřebení v životě.
- Výsledný produkt projektu posiluje smysl učení, důležité je i zaznamenávání průběhu
- Je založen na týmové spolupráci dětí.
- Propojuje život školy se životem obce, širší společnosti.

(<http://www.projektovevyucovani.cz/aboutProjects.aspx>).

2.3 Projekt

Projekt je činnost, která je vystavěna na jistých principech. Dle Hany Kasíkové jsou důležité tyto principy:

- zřetel k potřebám a zájmům dítěte
- zřetel k aktuální situaci
- interdisciplinarita
- seberegulace při učení
- orientace na produkt
- skupinová realizace
- společenská relevantnost

(Kasíková, H., 1997)

Při realizaci projektu bychom měli respektovat čtyři základní kroky:

1) Záměr projektu

Projekt by měl být vhodný vzhledem k daným podmínkám, významnou roli hraje motivace žáků – měli by se s tématem ztotožnit a přijmout je za své.

2) Zpracování plánu

Vypracovaný plán by měl být přístupný všem zúčastněným, aby se mohlo průběžně kontrolovat jeho plnění.

3) Vlastní provedení projektu

Následuje po přípravné fázi, postupuje se podle vypracovaného plánu, ten učitel, který je v roli poradce, srovnává s aktuálním stavem

4) Vyhodnocení projektu

Opírá se o sebekritiku a objektivní posouzení přínosu jednotlivých řešitelů, podílejí se na něm žáci i vyučující. Součástí této fáze by mělo být i zveřejnění výsledků práce, což má pro žáky motivační vliv

(Maňák, J., 2003, s. 160).

Typologie projektu :

Projekty podle navrhovatele:

- spontánní
- uměle připravené
- kombinace obou typů předchozích

Projekty podle účelu:

- problémové
- konstruktivní
- hodnotící
- směřující k estetické zkušenosti
- směřující k získání dovedností

Projekty podle informačního zdroje:

- volné (žák si ho obstará sám)
- vázané (je žákovi poskytnut)
- kombinace obou typů

Projekty podle délky:

- krátkodobé (max. 1 den)
- střednědobé (max. 1 týden)
- dlouhodobé (1 týden až 1 měsíc)
- mimořádně dlouhé (více jak 1 měsíc)

Projekty podle prostředí:

- školní
- domácí
- kombinace obou typů
- mimoškolní

Projekty podle zúčastněných:

- individuální
- společné (skupinové, třídní, ročníkové)

Projekty podle způsobu organizace:

- jednopředmětové
- víceředmětové

(Kratochvílová, J., 2006, s. 48).

2.4 Vyučovací strategie

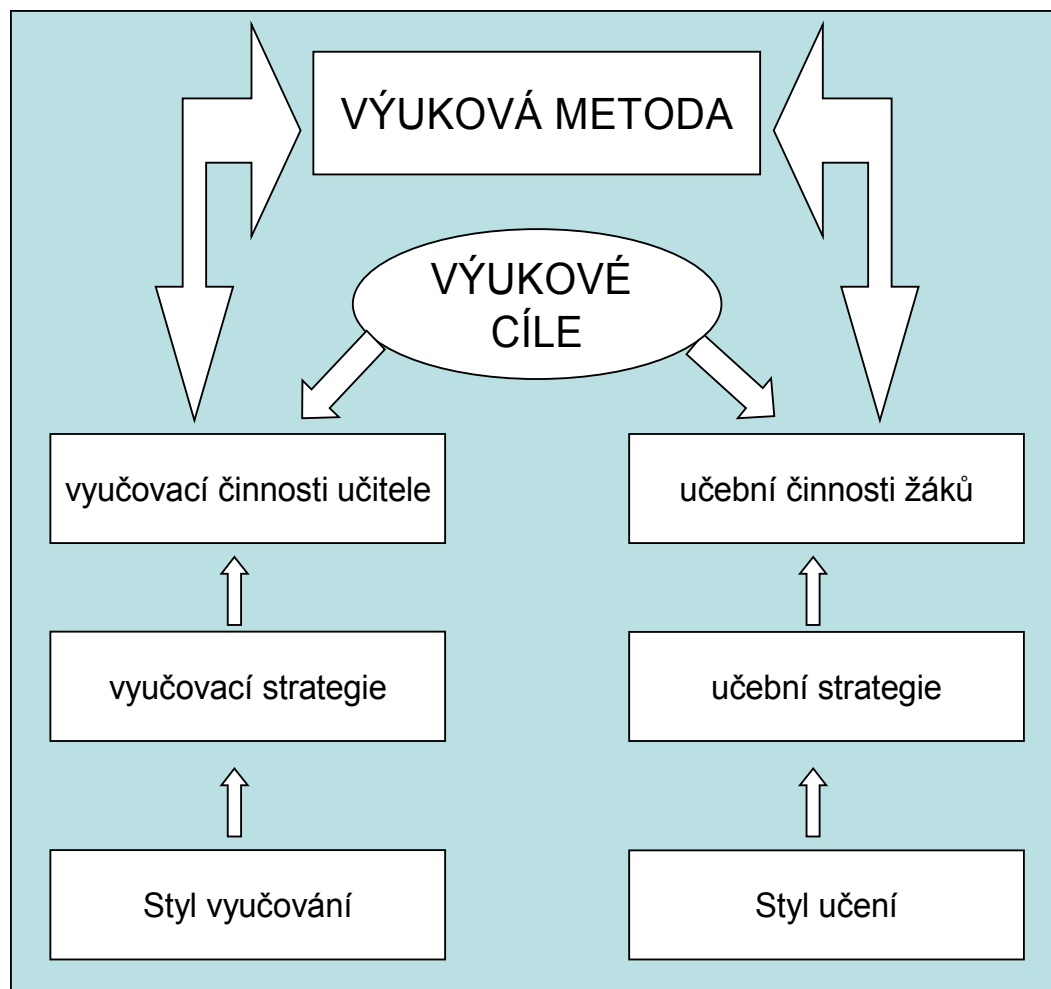
Vyučovací strategií se rozumí postupy učitele, které volí při výuce, aby u žáků naplňoval klíčové kompetence.

Podle profesora Rudolfa Kohoutka ze článku Kognitivní, vyučovací a učební styly a strategie z hlediska pedagogické psychologie se dělí vyučovací strategie do těchto skupin:

- 1) **Kognitivní a kreativní učební strategie:** umožňují člověku manipulovat s informacemi např. prostřednictvím uvažování podle analogie, analýzy a syntézy, indukce a dedukce, sumarizace a hledat nové, originální vztahy, a to na úrovni mikrokreativní, tedy na úrovni tzv. subjektivní kreativity, kde zjištěné novosti jsou originální pouze pro daného jedince nebo na úrovni makrokreativní, kdy novosti, inovace jsou originální a objektivně

kreativní pro skupiny a na úrovni megakreativní, kdy jsou tyto inovace originální pro velké skupiny, např. národ, stát .

- 2) **Metakognitivní učební strategie:** se týkají identifikace, autodiagnostikování autoreflexi vlastního učebního stylu, vlastních potřeb, nadhledu nad vlastním způsobem poznávání, monitorování vlastních kognitivních kladů i nedostatků.
- 3) **Automanažerské (autoregulativní) učební strategie:** se zabývají sebeutvářením, sebezdokonalováním, dosahováním svých možností (potencialit), dodržováním řádu, úrovní vlastní odpovědnosti (responzibility), identifikováním svých předností, ale i rezerv, problémů, nedostatků a chyb a stanovováním případné adekvátní korekce a nápravy a odstraňováním bariér, které učení znesnadňují.
- 4) **Paměťové učební strategie:** využívají pomůcek usnadňujících zapamatování, např. mnemotechniky, akronymů, rýmů, vizuálních představ, pohybu, pojmových map.
- 5) **Afektivní či emotivní a motivační učební strategie:** se týká dovednosti člověka uvědomovat si vlastní náladu, pocity, zvýšenou psychickou tenzi, trému, úzkost a pracovat s nimi, vyrovnávat se s riziky, povzbuzovat se , dávat si odměny a vhodné autosugesce, optimalizovat si sebedůvěru. Cílem je i snižovat přehnaný osobní strach z chybného výkonu.
- 6) **Volní učební strategie :** se podílí na cílevědomém kladení cílů na rozvíjení své osobnosti, udržování pozornosti, rozhodném, usilovném , vytrvalém a asertivním konání, zaměření na adekvátní či optimální výkon, překonávání zátěžových situací, vyhýbání se neúspěšnosti , udržování žádoucích aktivit.
- 7) **Smyslové a pohybové učební strategie:** Učit se člověk má především v době, kdy nejlépe vnímá a zapamatovává si. Zapojuje přitom do učení více smyslů: zrak, sluch, hmat a také pohyb, gestikulaci, chuť. Čím je žák mladší, tím by měl mít větší možnost pohybu při učení.
- 8) **Sociálně komunikativní strategie :** znamená např. dovednost požádat o vysvětlení během komunikace s pedagogem, dovednost požádat o pomoc, úroveň dovednosti spolupracovat, diskutovat, ovládat kritiku a polemiku, chovat se s přiměřenou asertivitou.
(rudolfkohoutek.blog.cz)



Obrázek 1: Vztahy: výuková metoda - strategie učení a vyučování - styl učení a vyučování (Maňák, Švec, 2003, s. 31)

2.5 Vyučovací metody

A. Rozdělení dle pramene poznání a typu poznatků

1. Metody slovní

- Monologické metody (vyprávění, vysvětlování, výklad, přednáška)
- Dialogické metody (rozhovor, dialog, diskuze, beseda, brainstorming)
- Metody písemných prací (písemná cvičení, kompozice)
- Metody práce s textem (učebnicí, knihou, články, webovými stránkami)

2. Metody názorně demonstrační

- Pozorování (cílevědomé pozorování předmětů, objektů, jevů, procesů)
- Předvádění (předvádění vlastností předmětů, činností, pokusů, modelů)
- Demontrace statických obrazů (obrazy, schémata, grafy, nákresy)
- Projekce statická (promítání slajdů) a dynamická (animace, video)

3. Metody praktické

- Návěk pohybových a praktických činností (jednoduché manuální činnosti)
- Laboratorní činnosti studentů (studentské pokusy, laboratorní úlohy)
- Pracovní činnosti (práce v dílnách, školní praxe, praxe v podnicích)
- Grafické a výtvarné činnosti (sestrojování grafů, rýsování schémat)

B. Rozdělení dle myšlenkových operací

- Metody induktivní (k obecnému) a deduktivní (ke zvláštnímu)
- Metody analytické (k částem) a syntetické (k celku)
- Metody abstrakce (k podstatě) a konkretizace (k určitosti)
- Metody generalizace (k obecnému) a determinace (k jedinečnému)
- Metody synkritické (srovnávání, hledání analogií)
- Metody genetické (analýza vývoje)
- Metody dogmatické (sdělení poznatků bez zdůvodňování)

C. Rozdělení dle obsahu vzdělávání

- Metoda informačně receptivní (metoda objasňující, ilustračně receptivní) - pasivní, ale vnímavé přijímání informací
- Metoda reproduktivní (metoda organizace opakování způsobů činnosti učitele) - pasivně přijaté se prohlubuje, opakuje, procvičuje
- Metoda problémového výkladu (metoda problémová) - nastolený problém probouzí aktivní přemýšlení
- Metoda heuristická (metoda objevitelská) - hledání nových poznatků ne z hypotéz, ale z jevů
- Metoda výzkumná (částečně badatelská) - aktivní samostatná tvůrčí činnost (Infogram.cz)

3. Mladší školní věk

Mladší školní věk se vymezuje obdobím zhruba 6-11 let. Na začátku období dětství nastává nová životní role a to role žáka. Dítě by mělo být na vstup do školy dostatečně zralé. Mění se také dominantní činnost dítěte. Místo hry již převažuje učení. Na konci období se projevují prepubertální změny. Postupně nastupuje puberta.

V počátku převládá konkrétní a názorné myšlení, později začíná převažovat abstraktně-logické myšlení. S tím souvisí i paměť, která je nejprve mechanická, později logická. Vytrácí se antropomorfismus. Vnímáním se dítě začíná přibližovat vnímání dospělého člověka, dítě je schopno orientovat se v čase a prostoru, zdokonaluje se ostrost všech smyslů. Záměrnou pozornost dítě udrží zhruba 15-30 minut. Proto by se měly činnosti dítěte ve škole střídát a důležité informace několikrát zdůraznit. Bouřlivý je rozvoj fantazie, která je tvůrčí a rekonstrukční. Dítě už si také uvědomuje gramatiku a skladbu řeči. Jeho slovní zásoba už je téměř 10000 pasivních slov. V oblasti sociálních vztahů dítě nejvíce inklinuje k autoritám-dospělým. Bere je za svůj vzor. Vztah ke svým vrstevníkům je kritický, krátkodobý a velice typický pro toto vývojové období. Sociální chování je velice ovlivněno rodinou. Zájmy mají pestré, ale povrchní. Pro všechny činnosti jsou hned nadšené, ale dlouho u nich nevydrží a často je se střídají. Pokud má dítě již některý zájem hlubší, může být podkladem pro budoucí profesi dítěte. Toto období je také typické pro obohacování a prohlubování citů. Rozvoj vyšších citů – rozumové, mravní, sociální, etické a estetické. Lepší citové sebeovládání, začíná růst sebevědomí dítěte.

(Vágnerová,M., 2005)

4. Metody výzkumu

4.1 Analýza

Analýza školní dokumentace- hovoříme o ní v souvislosti s dokumentací, týkající se chodu konkrétní školy. Do tohoto typu dokumentace by bylo možno zařadit projekty školy, plán školy, školní řády, závěrečné roční zprávy, zápisy z porad učitelského sboru, zejména z klasifikačních porad apod. Tento typ dokladů obsahuje často mnoho zajímavých, mnohdy souhrnných faktografických informací o škole, které badatel jinak nezíská.

(Pelikán,J., 1998, s.150)

4.2 Dotazník

Je jednou z nejpoužívanějších pedagogicko-výzkumných technik.

Podstatou dotazníku je zjištění dat a informací o respondentovi, ale i jeho názorů a postojů k problémům, které dotazující zajímají. Na rozdíl od některých jiných technik je používána forma písemných odpovědí na položené otázky. Nespornou předností dotazníku je snadnost jeho administrace a možnost velkého počtu respondentů.

(Pelikán,J., 1998, s.105)

4.3 Rozhovor

Vychází z ústní komunikace. Existuje volný, strukturovaný a polostrukturovaný rozhovor. Předností rozhovoru je bezprostřední kontakt výzkumníka se zkoumanou osobou.

4.4 Pozorování

Umožňuje popis sledovaného jevu. Jeho vývoj, změny, závislost na vnějších podmínkách (např. pozorování agresivity u skupiny hrajících si dětí).

Podmínky metod pozorování: A) musí být přesně vymezeno, co má být pozorováno

B) musí být plánovité a cílevědomé, tj. kontrolované

C) může být prováděno zjevně nebo skrytě

D) musí být objektivní

Existují čtyři druhy pozorování : volné, systematické a sebepozorování.

(Trpišovská D., Vacínová, M.,2001, s. 48 – 54)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5. Cíle a hypotézy

5.1 Hlavní cíle práce

- Analyzovat ŠVP ZV z různých škol za účelem zjištění způsobu začlenění průřezového tématu „Výchova demokratického občana“ z ŠVP ZV.
- Na základě výsledků analýzy vytvořit projekt, v němž se bude realizovat průřezové téma VDO.
- Realizovat projekt „Naše spokojená Země“ ve dvou třídách základní školy.
- Zhodnotit projekt „Naše spokojená Země“ na základě dotazníkového šetření.

5.2 Hypotézy

1. Průřezové téma Výchova demokratického občana bude na 1. stupni ZŠ realizováno formou integrace do předmětů.
2. Průřezové téma Výchova demokratického občana bude naplňováno integrací do výchovně vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět.
3. Průřezové téma Výchova demokratického občana bude nejčastěji zařazováno do 5. ročníků základních škol.
4. Projektový den „Naše spokojená Země“ bude kladně hodnocen (v dotazníku hodnotami spíše bavil a bavil) více než 75 % žáků.
5. Domnívám se, že nejvíce žáky bude bavit 3. blok „Ideální Země“.

6. Výzkum ŠVP na ZŠ:

Cílem výzkumu bylo zjistit, jakým způsobem, do jakých ročníků a do jakých vzdělávacích oblastí je na základních školách zařazováno průřezové téma Výchova demokratického občana do školních vzdělávacích programů. Zaměřila jsem se na 1. stupeň základních škol v Liberci. Pro svůj výzkum jsem zvolila formu analýzy dokumentů a z dalších metod jsem použila rozhovor. Výzkum na 19 základních školách probíhal v rozmezí jednoho měsíce. Zjišťování jsem prováděla nejprve pomocí internetu. Necelá polovina škol měla na svých webových stránkách uveden svůj školní vzdělávací program, ze kterého šly vyčíst všechny potřebné informace. Ostatním školám jsem rozeslala emaily s prosbou o zaslání ŠVP ZV. Zpětnou

vazbu jsem dostala pouze od dvou dotázaných škol s odpovědí, že ŠVP ZV mají k nahlédnutí pouze ve škole a mohu se kdykoliv zastavit. V poslední fázi jsem do škol osobně chodila. Ve většině případů mi ředitelé či sekretářky vyšli vstříc a ŠVP ZV bez problému zapůjčili k nahlédnutí. Bohužel, do některých škol jsem se dostavila několikrát, ale **bez úspěchu**.

6.1 Seznam škol

Na těchto školách jsem prováděla analýzu ŠVP ZV:

1. Základní škola, Na Výběžku 118/15, Liberec
2. Základní škola, Švermova 114/38, Liberec
3. Základní škola s rozšířenou výukou jazyků, Husova 142/44, Liberec
4. Základní škola, Barvířská 38/6, Liberec
5. Základní škola, U Školy 222/6
6. Základní škola, Křížanská 80, Liberec
7. Základní škola, U Soudu 369/8, Liberec
8. Základní škola a Základní umělecká škola, Jabloňova 564/43, Liberec
9. Základní škola, Česká 354, Liberec
10. Základní škola, Na Perštýně 404/44, Liberec
11. Základní škola, Sokolovská 328, Liberec
12. Základní škola, Broumovská 847/7, Liberec
13. Základní škola, ul. 5. května 64/49, Liberec
14. Základní škola, Aloisina výšina 642, Liberec
15. Základní škola, Dobiášova 851/5, Liberec
16. Základní škola, Lesní 575/12, Liberec
17. Základní škola, Ještědská 354/88, Liberec
18. Základní škola, Vrchlického 262/17, Liberec
19. Základní škola, Oblačná 101/15, Liberec

6.2 Výsledky analýz ŠVP ZV na Základních školách

6.2.1 Způsob realizace průřezového tématu VDO v ŠVP ZV

V tabulce nalezneme seznam libereckých základních škol, ve kterých jsem zjišťovala zařazení průřezového tématu VDO v ŠVP ZV.

Základní školy a způsob realizace VDO v ŠVP ZV

Základní škola	Způsob realizace VDO v ŠVP ZV
1. ZŠ Na Výběžku	Integrace do předmětu
2. ZŠ Švermova	Integrace do předmětu
3. ZŠ Husova	Integrace do předmětu
4. ZŠ Barvířská	Integrace do předmětu
5. ZŠ U Školy	Doposud neměli celý ŠVP ZV
6. ZŠ Křižanská	Integrace do předmětu
7. ZŠ U Soudu	Staré učební osnovy bez průřezových témat.
8. ZŠ Jabloňova	Integrace do předmětu
9. ZŠ Česká	Integrace do předmětu
10. ZŠ Na Perštýně	Integrace do předmětu
11. ZŠ Sokolovská	Integrace do předmětu
12. ZŠ Broumovská	Integrace do předmětu
13. ZŠ Ulice 5. Května	Integrace do předmětu
14. ZŠ Aloisina výšina	Integrace do předmětu
15. ZŠ Dobiášova	Nedali ŠVP k nahlédnutí
16. ZŠ Lesní	Integrace do předmětu
17. ZŠ Ještědská	Integrace do předmětu
18. ZŠ Vrchlického	Integrace do předmětu
19. ZŠ Oblačná	Integrace do předmětu

Tabulka 1

Z výsledků analýzy zařazení průřezového tématu VDO v ŠVP ZV vyplynulo, že ve všech 16 případech učitelé volili formu integrace do předmětu. U zbylých tří škol analýza ŠVP ZV nešla provést kvůli výše uvedeným důvodům.

Komentář: Průřezové téma Výchova demokratického občana je na prvním stupni velice obtížným tématem pro žáky, ale také pedagogy, kteří musí vymýšlet vhodné metody a strategie pro naplnění toho průřezového tématu. Přestože učitelé mají možnost volby zrealizovat VDO formou projektové výuky, samostatným předmětem či integrací do

předmětu, všichni se shodli na stejné možnosti - integrace do předmětu. Je to dáno tím, že je to nejjednodušší forma pro přípravu.

6.2.2 Výskyt průřezového tématu VDO dle ročníků a výchovně vzdělávacích oblastí

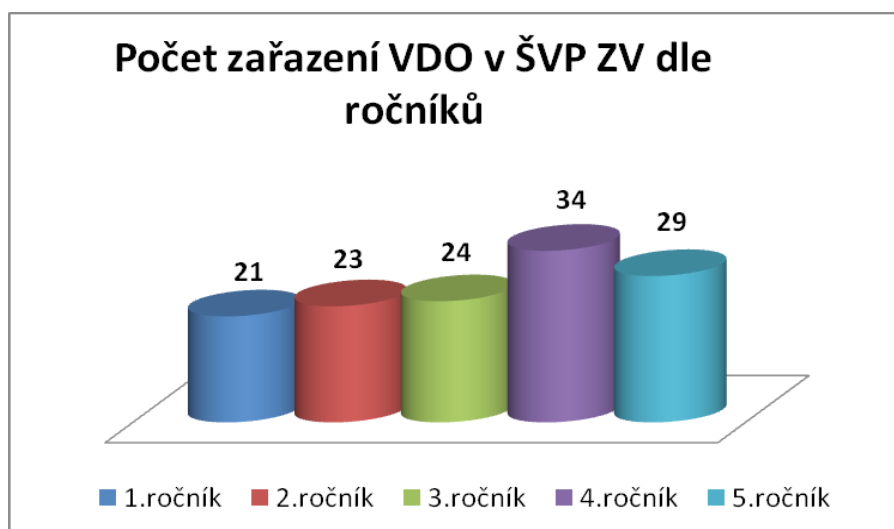
Tabulka č.2 obsahuje přehled výchovně vzdělávacích oblastí (někdy totožné s obory) a z nich vytvořené vyučovací předměty.

Vzdělávací oblasti a jejich vzdělávací obory

Vzdělávací oblast	Vyučovací předmět
1. Člověk a jeho svět	prvouka, vlastivěda, přírodověda
2. Jazyk a jazyková komunikace	český jazyk a anglický jazyk
3. Člověk a zdraví	tělesná výchova
4. Umění a kultura	výtvarná výchova, pracovní výchova a hudební výchova
5. Matematika a její aplikace	matematika a informatika

Tabulka 2

V níže uvedeném grafu je zobrazen počet zařazení průřezového tématu VDO v ŠVP ZV dle ročníků na 1. stupni zkoumaných základních škol.



Graf 1

Z grafu vyplývá, že nejvyšší počet zařazení průřezového tématu VDO v ŠVP ZV je ve 4. ročníku základní školy. Z celkového počtu výskytu je to 26%. Druhý nejvyšší výskyt zařazení jsem shledala v 5. ročníku a to v 22%. Nejméně se VDO objevuje v 1. ročníku a to v 16 %.

Komentář: Průřezové téma VDO je poměrně složité, proto jsem očekávala největší četnost zařazení do 5. ročníků ZŠ. Převaha počtu zařazení ve 4. ročnících mě velice překvapila. V ostatních ročnících jsou hodnoty poměrně vyrovnané.

V následujících tabulkách jsou uvedeny počty zařazení VDO v ŠVP ZV na zkoumaných školách do jednotlivých ročníků a předmětů. Tabulky jsou rozděleny podle vzdělávacích oblastí.

1. Četnost zařazení VDO ve vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět

Předmět	1. ročník	2. ročník	3. ročník	4. ročník	5. ročník	Celkem
prvouka	9	13	15	0	0	37
přírodověda	0	0	0	9	7	16
vlastivěda	0	0	2	17	10	29
celkový počet zařazení	9	13	17	26	17	82

Tabulka 3

Ve vzdělávací oblasti člověk a jeho svět bylo průřezové téma VDO nejčastěji zařazováno do 4. ročníku do předmětu vlastivěda. Ale v součtu všech ročníků vedlo zařazení VDO do předmětu prvouka. Je to způsobeno tím, že předmět prvouka je vyučován první 3 roky vzdělávání, a poté se dělí na předměty vlastivěda a přírodověda, které se učí pouze další 2 roky. Dále také prvouka svým obsahem nabízí více příležitostí k zařazení průřezového tématu VDO. Více se totiž zaměřuje na vnímání svého okolí, zabývá se lidskými vztahy a životními hodnotami.

2. Četnost zařazení VDO ve vzdělávací oblasti Jazyk a jazyková komunikace

Předmět	1. ročník	2. ročník	3. ročník	4. ročník	5. ročník	Celkem
český jazyk	1	4	0	4	5	14
anglický jazyk	0	0	0	0	2	2
celkový počet zařazení	1	4	0	4	7	16

Tabulka 4

Vzdělávací oblast Jazyk a jazyková komunikace se z celkového počtu zařazení průřezových témat VDO v ŠVP ZV vyskytuje ve 12 %. Z této oblasti se nejméně objevil předmět anglický jazyk a to v pouhém 1,5 %.

3. Četnost zařazení VDO ve vzdělávací oblasti Člověk a zdraví

Předmět	1. ročník	2. ročník	3. ročník	4. ročník	5. ročník	Celkem
Tělesná výchova	1	1	1	0	0	3
celkový počet zařazení	1	1	1	0	0	3

Tabulka 5

Nejméně zastoupenou vzdělávací oblastí, kde se vyskytlo průřezové téma VDO, je Člověk a jeho zdraví. V této vzdělávací oblasti se VDO v ŠVP ZV objevilo pouze v prvních třech ročnících v předmětu tělesná výchova. V každém ročníku se VDO objevilo pouze jednou, což je jen 2 % z celkového počtu zařazených průřezových témat do ŠVP ZV.

4. Četnost zařazení VDO ve vzdělávací oblasti Umění a kultura

Předmět	1. ročník	2. ročník	3. ročník	4. ročník	5. ročník	Celkem
výtvarná výchova	4	1	3	1	0	9
pracovní výchova	0	0	1	0	0	1
hudební výchova	2	2	1	1	2	8
celkový počet zařazení	6	3	5	2	2	18

Tabulka 6

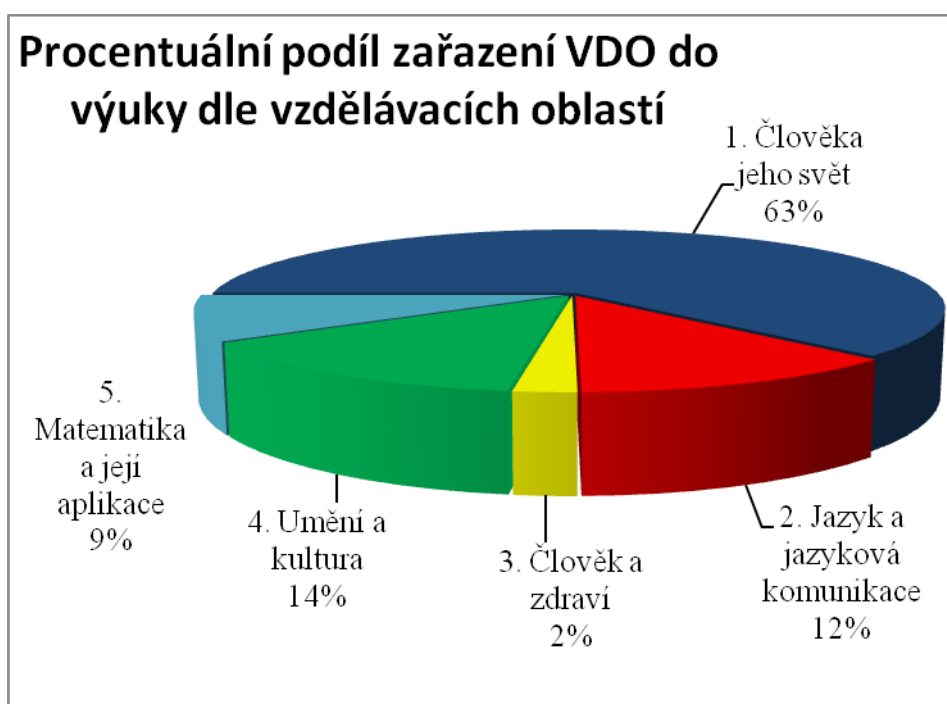
Ve vzdělávací oblasti Umění a kultura se nejčastěji průřezové téma VDO objevilo v 1. ročníku v předmětu výtvarná výchova. V předmětu hudební výchova se průřezové téma VDO dostalo do každého ročníku na 1. Stupni ZŠ. Je to dáno poměrně širokým výběrem písní, které tematicky a obsahově mohou s VDO souviset. Nejméně se VDO vyskytlo v pracovních činnostech a to pouze jednou.

5. Četnost zařazení VDO ve vzdělávací oblasti Matematika a její aplikace

Předmět	1. ročník	2. ročník	3. ročník	4. ročník	5. ročník	Celkem
Matematika	3	2	1	1	0	7
Informatika	0	1	0	1	3	5
celkový počet zařazení	3	3	1	2	3	12

Tabulka 7

Ve ŠVP ZV ve vzdělávací oblasti Matematika a její aplikace bylo průřezové téma VDO zařazeno ve 3,4%. Matematika se nevyskytla pouze v 5. ročníku.



Graf 2

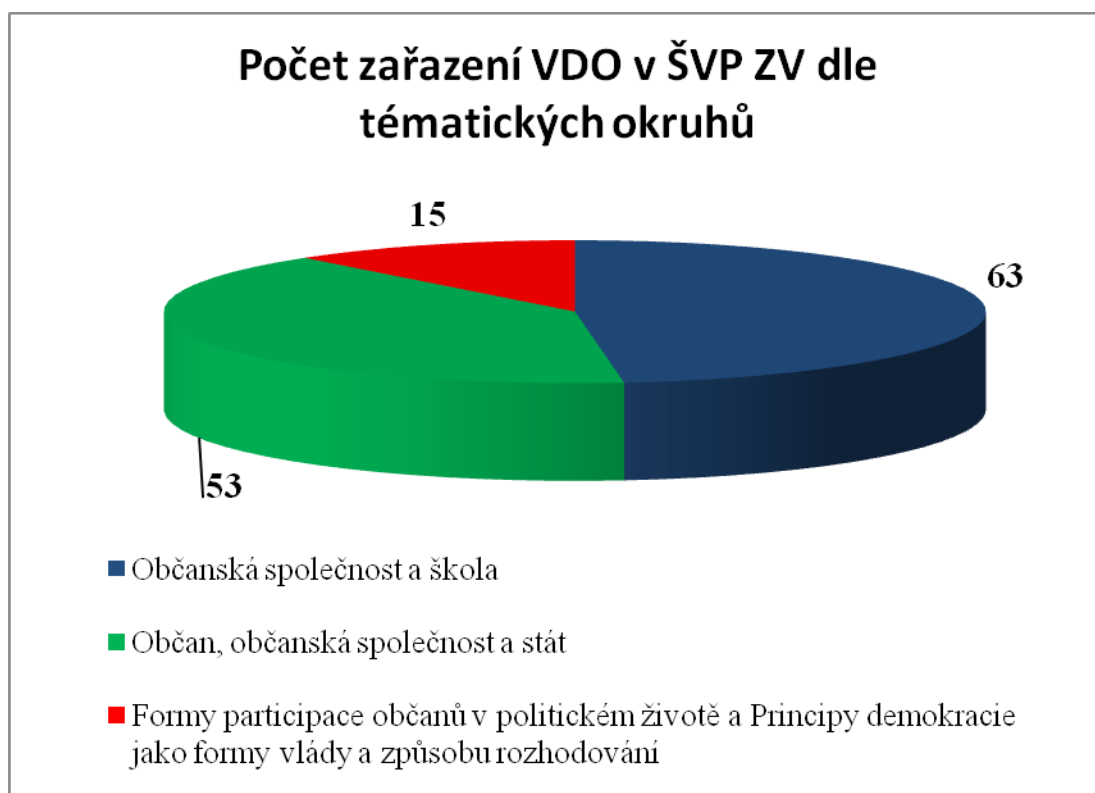
V grafu je procenty uvedeno zařazení průřezového tématu Výchova demokratického občana do výuky dle vzdělávacích oblastí. Nejvíce se VDO vyskytuje ve vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět a to v počtu 82. Nejmenší výskyt zařazení VDO jsem zjistila v oblasti Člověk a jeho zdraví. Pouze 3 krát se v této oblasti objevil.

Komentář: Nejvyšší výskyt zařazení VDO v ŠVP ZV do vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět je způsobeno tím, že VDO a vzdělávací oblast Člověk a jeho svět mají podobnou charakteristiku. Například tematické okruhy „Místo, kde žijeme“ či „Lidé kolem nás“ ze vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět mají podobný doporučený obsah jako VDO. Shodují se také v naplňování některých klíčových kompetencí.

6.2.3 Tematické okruhy VDO a jejich výskyt ve ŠVP ZV:

Průřezové téma Výchova demokratického občana se dělí na 4 tematické okruhy. První okruh se nazývá *Občanská společnost a škola*, další *Občan, občanská společnost a stát*, třetí má název *Formy participace občanů v politickém životě* a poslední se jmenuje *Principy demokracie jako formy vlády a způsobu rozhodování*. V grafu je uveden počet výskytu jednotlivých tematických okruhů v ŠVP ZV. Výsledky tematických okruhů Formy participace

občanů v politickém životě a Principy demokracie jako formy vlády a způsobu rozhodování jsem sloučila, jelikož na řadě škol byly tyto okruhy v ŠVP ZV rovněž uvedeny společně.

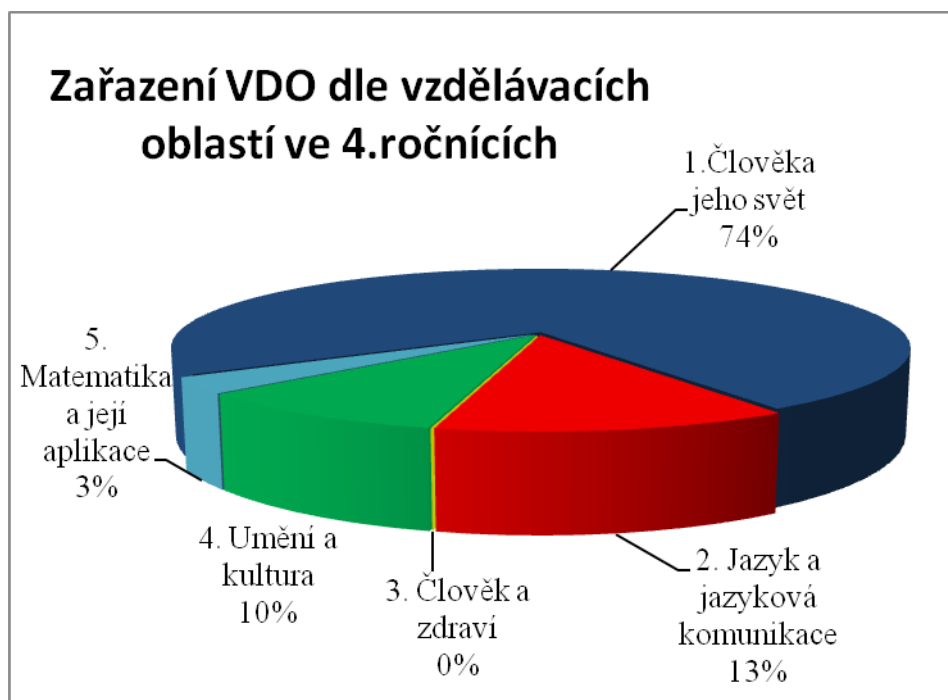


Graf 3

Ve výuce na prvním stupni je z průřezových témat VDO nejčastěji zastoupen tematický okruh Občanská společnost a škola, který se ve ŠVP ZV vyskytuje ve 48 %. Nejméně pak téma Formy participace občanů v politickém životě a Principy demokracie jako formy vlády a způsobu rozhodování, jelikož jejich doporučený obsah je příliš složitý pro děti na 1. stupni. Tyto okruhy byly zařazeny pouze v 11 % z celkového počtu výskytu VDO v ŠVP ZV.

6.2.4 Zařazení průřezového tématu VDO dle vzdělávacích oblastí ve 4. ročníku:

Nejčastěji se setkáme s průřezovým tématem VDO ve 4. ročnících. Proto je níže uvedený graf zaměřený pouze na 4. ročník a sleduje počty zařazení VDO do jednotlivých vzdělávacích oblastí.



Graf 4

Z výsledků vyplývá, že nejčastěji se průřezové téma VDO zařazuje do vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět. A to především do předmětu vlastivěda, který je zastoupen 17x (viz. tabulka č. 3). Další předmět, který vychází ze vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět je přírodověda, tato byla zařazena 9 x (viz. tabulka č. 3). Tyto dva předměty mají obsahově podobné téma jako průřezové téma Výchova demokratického občana, proto je jejich četnost zařazení ve 4. ročnících nejvyšší. Ve vzdělávací oblasti Jazyk a jazyková komunikace se ve 4. ročníku vyskytl pouze předmět český jazyk a to v počtu 4 (viz. tabulka č. 4). Nulová hodnota zařazení se objevila u vzdělávací oblasti Člověk a jeho zdraví. Tuto oblast zastupoval předmět tělesná výchova (viz. tabulka č. 5).

Ze všech získaných informací jsem vyvodila následující:

Průřezové téma Výchova demokratického občana je na základních školách nejvíce zařazováno formou integrace do předmětů, a to převážně do hodin prvouky, později do přírodovědy a vlastivědy. Hodnoty výskytu zařazení do těchto předmětů nalezneme v tabulce č. 3. Tyto předměty vycházejí ze vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět, do které bylo průřezové téma VDO v ŠVP ZV zařazeno celkově 82x (viz. graf č. 2). Nejméně zastoupená oblast byla Člověk a jeho zdraví, kde předmět tělesná výchova (který z této oblasti vychází) se vyskytl pouze 3x (viz. graf č. 2).

Nejvyšší četnost zařazení VDO bylo do 4. ročníků a to v 26 %. V pouhých 16% bylo průřezové téma VDO zařazeno do 1. ročníků (viz. graf č.1). Z analýzy pouhých 4. ročníků se potvrdil fakt o nejvyšším výskytu zařazení VDO do vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět (viz. graf č. 31). Tyto výsledky byly pro mě podnětem pro další práci.

7. Projekt „Naše spokojená Země“

7.1 Vznik projektu „Naše spokojená Země“

Na základě výsledků analýzy dokumentů ŠVP jsem dospěla k názoru, že průřezové téma Výchova demokratického občana se nejvíce vyučuje ve 4. ročníku na ZŠ v předmětu přírodověda, který vychází ze vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět. Protože toto téma je nejčastěji zařazováno do výuky formou integrace do předmětu, rozhodla jsem se pro realizaci průřezového tématu VDO jinou formou a to formou krátkodobého projektu. Zaměřila jsem se na hlavní cíle a klíčové kompetence VDO a po rozhovorech s pedagogy ZŠ jsem začala přemýšlet o obsahu projektu. Prostudovala jsem dostupnou literaturu o projektech a některé materiály týkající se výuky demokratického občana. Podle očekávání příliš materiálů pro výuku VDO není.

Celý projekt „Naše spokojená Země“ jsem koncipovala systematicky od postupného seznamování s jednotlivými pojmy, až po hlavní témata VDO. Projekt „Naše spokojená Země“ jsem tedy rozčlenila na dílčí bloky. První blok se zaměřuje na hodnoty ve společnosti, lidské vlastnosti a jsou také uvedené praktické příklady ze života. Další blok se zabývá pojmy týkajícími se České republiky. V hlavní části celého projektu „Naše spokojená Země“ se propojí veškeré získané informace a v návaznosti na ně si děti vytváří vlastní ideální Zemi. Na závěr probíhá demokratické hlasování dětí o hodnocení „Ideálních Zemí“ a jejich následná prezentace.

Charakteristika projektu „Naše spokojená Země“:

- Název projektu: Naše spokojená Země
- Typ: střednědobý: 1 den (4 vyučovací hodiny)
- Věková skupina: 4. stupeň Základní školy, žáci mladšího školního věku
- Vyučovací předměty: vícepředmětový
- Organizace: samostatná i skupinová práce
- Místo: ve třídě, ve škole

Účel projektu:

Projekt „Naše spokojená Země“ směřuje k výchově demokratického občana jako průřezového tématu RVP ZV. Základem je osvojování činnostního učení u dětí. Využívání modernějších metod učení.

7.2 Plán projektu „Naše spokojená Země“

Účastníci projektu: žáci 4.A a 4.B Základní školy Lesní Liberec

Časové rozvržení:

Projekt je rozvržený do jednoho celého dne. Skládá se ze 4 bloků, které rozdělují desetiminutové přestávky. Jednotlivé bloky jsou rozdílně dlouhé a dají se libovolně upravovat podle potřeb dětí.

1. **Blok - Výlet do Země Nezemě**

Čas: 55 minut

Obsah: práce s pracovními listy: společné čtení příběhu, samostatné doplňování úkolů a poté jejich společné vyhodnocení. Video projekce. Povídání a diskuze nad vybranými tématy z pracovních listů. Závěrečný úkol.

2. **Blok - Naše Česká republika**

Čas: 30 minut

Obsah: Kvíz:

- práce ve dvojicích
- žáci řeší testové otázky týkající se ČR a odpovědi si zapisují na papír
- vyhodnocení a společná kontrola s doplňujícími otázkami
- diskuze na téma: Jaký by měl být správný občan ČR (jeho vlastnosti)?

3. **Blok - Ideální Země**

Čas: 55 minut

Obsah: Tvorba své Ideální Země:

- skupinová práce
- na čtvrtku formátu A1, použití jakéhokoliv materiálu
- žáci kreslí mapy své Země a píší o ní základní informace

4. **Blok - Demokratické hlasování, prezentace**

Čas: 45 minut

Obsah: volby zástupce třídy:

- děti si tajným hlasováním volí svého zástupce
- zástupce rozhoduje a řídí soutěž o nejoblíbenější Ideální Zemi
- prezentace všech Zemí a hlasování o nejoblíbenější Ideální Zemi
- na závěr děti vyplní dotazník o aktivitách, které za celý den prožily

7.3 1. blok „Výlet do Země Nezemě“

Téma: Výlet do Země Nezemě

Místo: třída

Organizace: samostatná, skupinová i společná práce.

Kompetence:

K učení:

- žák propojuje do širších celků poznatky z různých vzdělávacích oblastí

Občanské:

- žák chápe základní principy společenské normy, je si vědom svých práv a povinností
- žák se zodpovědně rozhoduje v dané situaci, poskytne případnou pomoc dle svých možností
- žák respektuje a chrání tradice, kulturní i historické dědictví
- žák analyzuje problém a snaží se ho vyřešit

Pomůcky: pracovní list (viz. příloha), propisovací tužky, multifunkční tabule (či video).

Cíle učitele:

- Motivovat děti k práci v projektu „Naše spokojená Země“.
- Seznámit žáky s celým dnem a vymezit cíle projektu.
- Seznámit děti s lidskými hodnotami, které jsou nedílnou součástí Výchovy demokratického občana.
- Pomocí příběhu dětem přiblížit pojmy odpovědnost, spravedlnost, tolerance a spolupráce.

Celkový čas: 55 minut (poté 10 minut přestávka).

Průběh a jednotlivé činnosti:

1) SEZNÁMENÍ S PROJEKTEM „NAŠE SPOKOJENÁ ZEMĚ“

- a) Učitel žáky přivítá, seznámí je s projektem „Naše spokojená Země“, jeho cíli a organizací celého dne.
- b) Každému žákovi rozdá jeden pracovní list (viz. příloha č. 2)

Čas: 5 minut

2) PRÁCE S PRACOVNÍM LISTEM (viz. příloha č. 2)

- a) Společné **čtení** o chlapci jménem Ferda, který se vydává na výlet do Země Nezemě.
- b) Samostatné **doplnění** úkolů z pracovního listu.
- c) Společná kontrola a následná **debata** o doplněných otázkách.
- d) Společné pokračování ve **čtení** a průběžná debata na dané otázky.

Čas: 15 minut

3) VIDEO UKÁZKA

- a) Video ukázka z Krkonošských pohádek: „ Jak Trautenberk chtěl peříčko z Krakonošovy sojky“. (Lze využít multifunkční tabuli či video nahrávku).
- b) Společné **povídání** na téma **spravedlnost** (správné odpovědi v příloze č. 3) otázky:
 - 1) *Kdo byl záporná postava příběhu? A proč?*
 - 2) *Jak byl potrestán?*
 - 3) *Proč nebyl potrestán Kuba a Hajný?*
 - 4) *Co dostala Anče za svou laskavost?*
- c) Učitel zakončí debatu: „Zlo bylo potrestáno a dobro odměněno = *spravedlnost!*“

Čas: 20 minut

4) SKUPINOVÝ ÚKOL

- a) Žáci samostatně dočtou příběh o Ferdovi
- b) Poslední skupinový úkol : - žáci utvoří skupiny podle řad, v jakých sedí.
 - každá skupina dostane lístek s úkolem:

*„Tato skupina byla začarována a nemůže mluvit. Po celou dobu úkolu nikdo nesmí promluvit, jinak končí váš úkol a prohráli jste. Vaším úkolem je vybrat nejmenšího ze skupiny, posadit ho na židličku a dát mu do ruky tužku. Tuto židličku i s žákem zvednou 2 nejvyšší ze skupiny 20 cm nad zem a ostatní si stoupnou okolo. Až budete mít úkol splněn, zavoláte-
HOTOVO!“*

- c) Nejrychlejší skupina bude slovně pochválena.

Čas: 10 minut

5) ZÁVĚR

- a) Zhodnocení 1. bloku „ Výlet do Země Nezemě“ pomocí debaty.
- b) Učitel se žáků ptá: *Jakými Zeměmi Ferda prošel, než se dostal do Země Nezemě?*
Jaká Země se Vám líbila nejvíce?

Čas: 5 minut

7.4 2. blok „ Naše Česká republika“

Téma: Naše Česká republika

Místo: třída

Organizace: dvojice

Kompetence:

sociální a personální:

- žák chápe potřebu efektivně spolupracovat s druhými při řešení problému, respektuje názory ostatních

pracovní:

- žák využívá zkušenosti a znalosti získané v jednotlivých vzdělávacích oblastech v zájmu vlastního rozvoje

k řešení problémů:

- žák kriticky myslí, umí si obhájit a nést odpovědnost za výsledky svých rozhodnutí

Pomůcky: otázky připravené na čtvrtkách A4, malé papíry a tužky na zapisování odpovědí.

Cíle učitele:

- Zábavnou formou docílit se žáky zopakování či naučení se spousty důležitých informací o Českém státě a naší demokratické společnosti.
- Díky řešení kvízu ve dvojicích si žáci navzájem rozšíří své znalosti o státu.
- Přivést žáka ke konstruktivnímu řešení problémů se spolužákem.

Celkový čas: 30 minut poté 15 minut přestávka

Průběh a jednotlivé činnosti:

1) NAŠE ČESKÁ REPUBLIKA

- a) Žáci si utvoří dvojice vždy tak, jak spolu sedí v lavici a připraví si papír, na který do sloupečku napíší čísla od 1 do 10.
- b) Ve třídě je rozmístěno 10 očíslovaných otázek na papíře A4.

- c) Každá dvojice má za úkol projít všechna stanoviště s otázkami a odpovědi si zapsat na papír. Vždy číslo otázky a možnost a, b, c nebo d.
- d) Kdo bude mít hotovo, odnese lístek s odpověďmi paní učitelce, která je zkontroluje a vyhodnotí nejlepší žáky.

Čas: 20 minut

Otázky:

Kurzívou jsou napsané upřesňující informace pro učitele. Správné odpovědi jsou uvedeny v příloze.

- 1) **Kde leží ČR?** *Slepá mapa Evropy, na které jsou označené 4 státy (bez názvů)*
 - a) Španělsko b) Holandsko c) Česká republika d) Švýcarsko
- 2) **Poznáš krajinu ČR?** *obrázky krajin*
 - a) Švýcarsko - hory b) ČR - louky c) Hawaj - moře
- 3) **Doplň správná slova české hymny: Kde domov můj?**

kde domov můj.

Voda hučí po

bory šumí po skalínách,

v sadě skví se jara květ,

zemský ráj to napohled.

A to je ta země,

Země česká, domov můj.

Země česká, domov můj!

- a) dolínách, krásná b) skalínách, úžasná c) skalínách, krásná d) lučinách, krásná
- 4) **Kdo je prezident ČR?** *portréty + jména*
 - a) Václav Klaus b) Jiří Paroubek c) Miroslav Topolánek
 - 5) **Který znak má Česká republika?** *obrázky znaků*
 - a) italský b) český c) neznámý
 - 6) **Kdo je „hlavou“ českého státu?**
 - a) císař b) král c) prezident
 - 7) **Jaké jsou české peníze?** *pravé bankovky*
 - a) ukrajinské b) švýcarské c) české
 - 8) **Co je psáno českým jazykem?** *napsané věty- česky, slovensky, švédsky, rusky.*
 - a) Nejradši chodím do lesa a sbírám borůvky.
 - b) Najradšej chodím do lesa a zbieram čučoriedky.
 - c) han ville gå ut i skogen och samla blåbar.

d) (tato věta azbukou)

9) **Hlavní město České republiky?** *pohledy + názvy*

a) Zlín b) Jihlava c) Praha

10) **Která vlajka je vlajkou ČR?** *obrázky*

a) německá b) česká c) smyšlená

2) PRO RYCHLEJŠÍ ŽÁKY

Pokud dvojice má již vyřešeny všechny otázky, zkusí odpovědět na dotaz: *Jaký je a jaký by měl být správný občas ČR (vlastnosti)?* Na papír napíší svůj názor.

3) ZÁVĚR

a) Proběhne společná kontrola odpovědí na otázky: vybrané dítě dojde pro jednu otázku, přečte zadání a řekne správnou odpověď. Můžeme se žáků zeptat na doplňující otázky (např. Otázka č. 7: *Co je to za cizí peníze?* Otázka č. 8: *Jakou řečí je to psáno?*)

b) Krátce pohovoříme k otázce, kterou si některé děti již připravily na papír. *Jaký by měl být správný občan? Co by měl dělat, jeho vlastnosti?*

c) Závěrem děti namotivujeme na další hodinu a zadáme jim úkol, který zní: *Během přestávky se domluvit s kamarády a vytvořit skupinky po 3 žácích. Mohou začít přemýšlet nad společným projektem „Naše ideální země“, kterou budou tvořit.*

Čas: 10 minut

7.5 3. blok „Ideální Země“

Téma: Naše ideální země

Místo: třída

Organizace: malé skupinky 3 - členné (sami si je utvoří)

Kompetence:

pracovní:

- žák používá vhodné materiály a nástroje, dodržuje daná pravidla, plní své povinnosti.

sociální a personální:

- žák vytváří příjemnou atmosféru pro práci ve skupině, upevňuje mezilidské vztahy, umí požádat o pomoc nebo pomoci ostatním
- žák chápe potřebu efektivně spolupracovat s druhými při řešení problému, respektuje názory ostatních

- žák podporuje svou sebedůvěru a ovládá své chování tak, aby dosáhl pocitu sebeuspokojení a sebeúcty

komunikativní:

- žák naslouchá druhým lidem, porozumí jim a vhodně reaguje a zapojuje se do diskuze

Pomůcky: balicí papír A1, pastelky, fixy, popř. voskovky, vodovky (požadavků).

Cíle učitele:

- Přivést žáka k uvědomění si všech důležitých a nezbytných informací pro „ideální zemi“.
- Zopakování všech důležitých faktorů o demokratické společnosti.
- Povzbudit v žácích tvůrčí činnost a motivovat je k výsledku.
- Podporovat rozvoj vztahů a spolupráce mezi žáky.
- Naučit žáky respektu ve skupině při řešení úkolu.

Celkový čas: 55 minut a poté 10 minut přestávka

Průběh a jednotlivé činnosti:

1) TVORBA IDEÁLNÍ ZEMĚ

- Utvořené 3 členné skupinky si vezmou 1 balicí papír a najdou si své pracovní místo.
- Učitel napíše na tabuli body postupu a nechá děti samostatně pracovat:
 - nakreslit svou ideální Zemi (mapu) – libovolná volba prostředků (fixy, vodovky,...).
 - vymyslet a napsat její jméno, popsat danou mapu (názvy řek, hor, měst)
 - napsat fiktivní jméno hlavy jejich státu
 - vymyslet a popsat úřední jazyk, vlajku, název hymny, peníze (nakreslit a pojmenovat), základních práv a povinností občana

Čas: 50 minut

2) ZÁVĚR

Každá skupinka si uklidí své pomůcky, připraví se na prezentaci a zhodnocení této aktivity v dalším bloku.

Čas: 5 minut

7.6 4. blok

Téma: Demokratické hlasování, prezentace

Místo: třída

Organizace: společná práce, samostatná

Pomůcky: lístečky na hlasování, pytlík bonbonů.

Kompetence:

sociální a personální:

- žák spolupracuje ve skupině, podílí se na tvorbě pravidel spolupráce
- žák podporuje svou sebedůvěru a ovládá své chování tak, aby dosáhl pocitu sebeuspokojení a sebeúcty

pracovní:

- žák používá vhodné materiály a nástroje, dodržuje daná pravidla, plní své povinnosti

komunikativní:

- žák naslouchá druhým lidem, porozumí jim a vhodně reaguje a zapojuje se do diskuze

Cíle učitele:

- Praktickou ukázkou demonstrovat demokratické hlasování.
- Naučit žáky spravedlnosti, dodržování pravidel a rozvoji kritického myšlení.
- Vysvětlit a naučit žáky, jak prezentovat svoji práci.
- Zjistit klady a zápory projektového dnu pomocí dotazníku a předchozí krátké debaty.

Celkový čas: 45 minut

Průběh a jednotlivé činnosti:

1) DEMOKRATICKÉ HLASOVÁNÍ

- a) Na začátku tohoto posledního bloku proběhne hlasování o vedoucího prezentací.
- b) Každý žák na lísteček napíše jméno jednoho žáka ze třídy, kterému chce dát hlas.
- c) Anonymní lístečky žáci odnesou učiteli, ten spočítá výsledky a vyhlásí vítěze.
- d) Pokud má více dětí stejný počet hlasů, nastává veřejné hlasování mezi nimi.

Čas: 10 minut

2) DEBATA O VOLBÁCH

a) Předchozí tajné hlasování je částečná paralela k hlasováním v ČR.

b) Učitel se žáků zeptá na doplňující otázky:

„Slyšeli jste někdy o volbách v ČR?“

„Co se kolem vás děje?“

„A od kolika let můžete jít volit vy?“

Čas: 5 minut

3) VEDOUcí PREZENTACí

Vyhlášený vedoucí prezentací dostane lísteček s otázkami, které nahlas přečte a následně vybere jednu z daných možností:

A) Rozhodni, jak se bude hlasovat o vítězi nejideálnější země?:

a) sám rozhodnu

b) veřejným hlasováním po každé prezentaci (žáci se hlásí)

c) tajným hlasováním (po konci prezentací každý napíše svého favorita .

B) Cena pro vítěze?

a) pytlík bonbónu dostane jen nejlepší

b) první tři dostanou bonbón

c) každý dostane jeden bonbón a zbytek jich dostane vítěz.

čas: 5 minut

4) PREZENTACE IDEÁLNÍCH ZEMÍ

a) Vedoucí prezentací vybírá pořadí jednotlivých skupin na prezentaci.

b) Každá skupina má přesně 2 minuty na **svou** prezentaci (vedoucí hlídá čas).

c) Pokud je veřejné hlasování, vedoucí počítá body po každé prezentaci.

d) Při tajném hlasování, žáci na konci prezentací napíší název Země, které chtějí dát hlas.

e) Vedoucí prezentací vyhlásí vítěze a rozdá ceny.

čas: 20min.

5) ZÁVĚR

a) Učitel krátce zhodnotí činnost dětí a jejich výtvary.

b) Každý žák dostane krátký dotazník týkající se projektového dne (viz. příloha č.4).

c) Nejprve dotazník s žáky přečteme společně, poté ho sami vyplní.

d) Dotazník je anonymní, ale pokud žák chce, může se podepsat a připsat vzkaz.

Čas: 5 minut

8. Realizace projektu „Naše spokojená Země“

Projekt „Naše spokojená Země“ jsem realizovala ve třídách 4.A a 4.B na ZŠ Lesní v Liberci. Minulý rok jsem na této škole absolvovala povinnou měsíční praxi. Spolupráce s pedagogickým sborem i žáky byla skvělá, proto jsem se rozhodla obrátit na tuto školu i nyní. Po domluvě s třídními učitelkami a ředitelem školy jsem projektový den mohla uskutečnit.

První zrealizování projektu proběhlo dne 23.10. 2009 ve třídě 4.A u paní učitelky Mgr. Šárky Bartošové. Po druhé se projekt provedl v pátek 13.12. 2009 ve třídě 4.B u paní učitelky Mgr. Heleny Chmelařové.

8.1 Charakteristika tříd

8.1.1 Třída 4.A

Ve třídě je 26 žáků z toho 10 chlapců a 16 dívek. V této třídě jsem loňský rok učila, proto jsem již znala charakter většiny žáků a dokázala s nimi snadněji pracovat. Třída má velmi dobrý kolektiv a dokáže bez větších problémů spolupracovat. Děti jsou soutěživé, ale také dokáží uznat prohru. Ve třídě se objevují vůdčí typy žáků, kteří se nejvíce projeví při prezentacích Ideálních Zemí. Děti s menším sebevědomím se skvěle projevovaly v individuálních úkolech.

8.1.2 Třída 4.B

Třídou 4.B navštěvuje 24 žáků. Poměr chlapců a dívek je stejný - tzn. 12 a 12. Žáky této třídy jsem neznala a učila jsem je poprvé. Z informací od třídní učitelky a jednodenního pozorování jsem vyvodila tyto závěry: Třída je bezproblémová, spíše klidnější. Při výuce potřebují povzbuzovat a motivovat, jinak se stává většina dětí neaktivní. Žáci umí mezi sebou spolupracovat a mají i široký okruh vědomostí. Nikdo výrazně nezaostává oproti ostatním. Ve třídě se vyskytuje pár žáků vůdčích typů, kteří se výrazně projeví v prezentování svých projektů.

8.2 Průběh projektů „Naše spokojená Země“

Na každou realizaci projektu jsem měla jeden celý den - tzn. 4 vyučovací hodiny. Tyto hodiny jsem rozdělila do 4 různě dlouhých bloků, které oddělovala přestávka. Průběhy projektových dnů byly bezproblémové. V obou třídách veškeré činnosti probíhaly podle

plánu. Nenastaly žádné větší neshody při společných aktivitách. Ve třídě 4.A byly děti natolik zapálené do přípravy své Ideální Země, že odmítly přestávku a pracovaly bez přerušení. Do tvorby dětí jsem nezasahovala a nechala jim volné pole působnosti. Při prezentacích ve 4. bloku bylo vidět nadšení z vytvoření svých prací.

Na závěr dne žáci dostali krátké dotazníky, které vyplnili a odevzdali. Celkem bylo odevzdáno 49 dotazníků. Dotazník byl zaměřen na ohodnocení jednotlivých bloků a celého projektového dne dle oblíbenosti. Žáci označovali škálu hodnot od 1 do 5 podle toho, jak moc se jim daný blok líbil či nikoli. Dotazník je přiložen v příloze č.4.

8.3 1. blok – Země Nezemě

Průběh bloku:

V prvním bloku se nejprve děti seznámily s náplní celého dne. Poté následovala samostatná práce s textem a ihned společná kontrola doplněných odpovědí. Ve třídě 4.A některé děti nedodržovaly všechny pokyny, které jsem jim ke cvičením řekla. V následujících diskuzích se obě třídy dostatečně projevovaly. Některé děti byly velmi sdílné, jiné jsem musela k mluvení povzbuzovat. Nebylo to dáno složením třídy či kolektivem, spíše na jednotlivých charakterech a temperamentech žáků. Videoprojekce zaujala více žáky třídy 4.A. Poslední skupinový úkol prověřil dětský kolektiv. Ve třídě 4.A provedly dvě skupiny úkol bez obtíží. Ve třetí skupině došlo k několika menším hádkám. Bylo vidět, že tato skupina neuměla příliš spolupracovat. Oproti tomu žáci třídy 4.B poslední úkol splnili rychle a bezchybně. Skupiny měly výsledný čas téměř vyrovnaný a vítěz měl jen nepatrný náskok. V krátké závěrečné diskuzi žáci hodnotili první blok kladně. Žákům 4.B se nejvíce líbil poslední úkol. Ve třídě 4.A si žáci naopak uvědomili, že někteří z nich neumějí příliš spolupracovat. Myslím si, že tyto úkoly na zpevnění kolektivu a zlepšení spolupráce mezi žáky jsou občas opomíjenou součástí vyučování.

V obou třídách se mi podařilo splnit cíle toho bloku. Děti byly namotivované a těšily se na celý projektový den „Naše spokojená Země“. Pojmy tolerance, spravedlnost či odpovědnost dokázaly nyní vysvětlit a uvést příklady.



Obrázek 2: Děti při společném posledním úkolu prvního bloku.

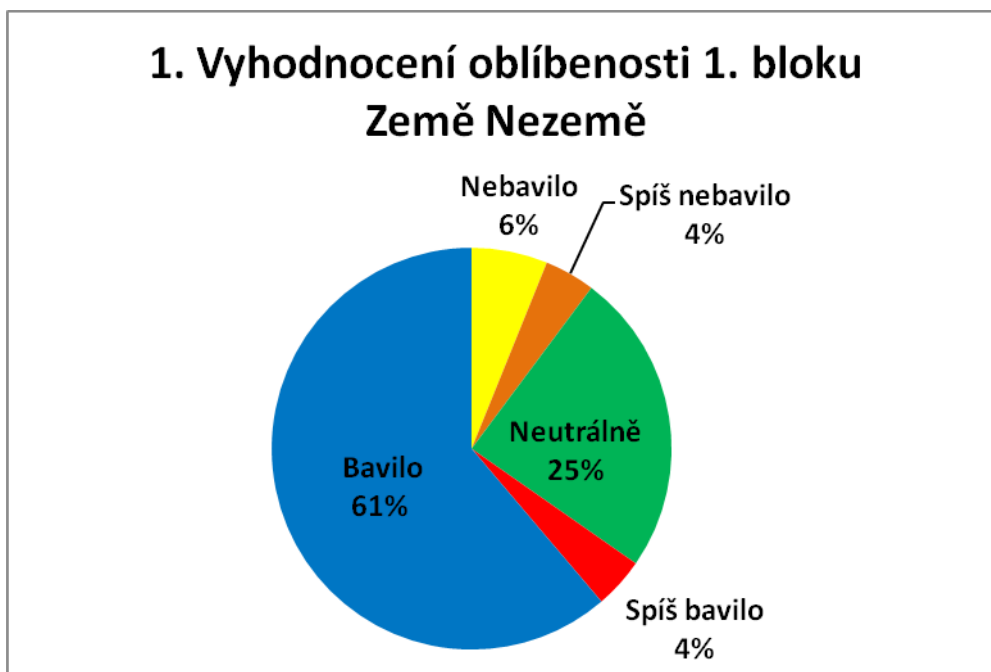
Hodnocení 1. bloku „Země Nezemě“ :

	Nebavil	Spíše nebavil	Neutrálně	Spíše bavil	Bavil
4.A	3	2	7	0	13
4.B	0	0	5	2	17
Dohromady	3	2	12	2	30

Tabulka 8

Z tabulky můžeme vyčíst, že pouhé 3 děti, a to z třídy 4.A, 1.blok „nebavil“. Ve třídě 4.B se neobjevil nikdo, koho by 1.blok „nebavil“ nebo „spíše nebavil“. Největší četnost měla v tabulce hodnota „bavil“ ve třídě 4.B, která se celkově vyskytla v 35%. Ve třídě 4.A označilo hodnotu „bavil“ o 4 žáky méně.

Toto hodnocení se shoduje i s přístupem dětí k činnostem v hodině. Žáci třídy 4.B uměli lépe spolupracovat, snadněji vypracovávali zadaná cvičení a videoprojekce je také více zaujala. Žákům 4.A se nedařil poslední zadaný úkol. Skupina dětí dostala na papíru napsanou činnost, kterou měly splnit společně a bez mluvení. Děti nedokázaly jakkoliv neverbálně komunikovat a zadanou činnost dokončily, až po delší době a s hlasitou domluvou.



Graf 5

Graf ukazuje procentuální hodnoty obou tříd při hodnocení prvního bloku s názvem Země Nezemě. Více než polovina dětí uvedla, že je první blok „bavil“. Čtvrtina dětí (12) uvedla, že jejich vztah k této činnosti byl „neutrální“. To je poměrně vysoké procento. Možná je to dáno tím, že některé činnosti v bloku děti bavily více a jiné méně. Tato činnost nebavila 4% dětí - tzn. 3 žáky.

8.4 2. blok - Naše Česká republika

Průběh bloku:

Druhý blok trval nejmenší časový úsek. Ve třídě 4.A děti zvládly činnost ještě rychleji, než bylo plánováno a to za pouhých 25 minut. Zbylý čas jsem vyplnila zhodnocením činnosti a motivací na další blok.

Žáci pracovali ve dvojicích, tak jak sedí v lavici. V obou třídách žáci měli k tomuto rozdělení výhrady a chtěli plnit úkol se svým kamarádem. Ve třídě 4.A stačilo pouhé vysvětlení, že je velice důležité se naučit spolupracovat se všemi dětmi. Ve třídě 4.B nastaly další komplikace, když někteří žáci seděli sami v lavici a nedokázali se domluvit, s kým utvoří dvojici. Nakonec jsem musela zakročit a žáky rozdělit sama. Po rozdělení děti již spolupracovaly bez problémů. V takovýchto případech je velice důležitá důslednost, která se nakonec vyplatila.



Obrázek 3: Otázka č. 7 z druhého bloku

Úkolu daného bloku se děti zhostily skvěle. Třída 4.B celkově měla lepší výsledky než třída 4.A. Pouze jedna dvojice udělala chybu a to v otázce číslo 3. Ve vedlejší třídě tři dvojice žáků špatně doplnily slova v české hymně. Zbytek dětí zodpověděl všechny otázky správně. Následovala společná kontrola, při které byli žáci velice aktivní a znali odpovědi na spoustu doplňujících otázek. V obou třídách žáci znali jména všech našich politiků z otázky č. 4. Věděli, v jakých státech vládne král či císař - otázka č. 6. A také poznali, z jaké země jsou peníze v otázce č. 7. Tato aktivita splnila některé z cílů 2. bloku. Děti spolupracovaly, řešily úkoly a zábavnou formou se dozvěděly zajímavé informace o České republice.



Obrázek 4: Otázky č. 9 a č. 10 z druhého bloku

Na závěr jsme s dětmi diskutovali o vlastnostech a chování občana ČR. O existenci určitých zákonů, podle kterých se musíme chovat. Obě dvě třídy aktivně odpovídaly. Žáci měli dobrý přehled o všech těchto otázkách. Většinou konkretizovali a uváděli příklady, které slyšeli v TV či od rodičů. Ve třídě 4.B někteří žáci velice překvapili svými širokými znalostmi o zákonech u nás, ale i v zahraničí. Například porovnávali některé zákony a vyhlášky u nás a v USA.

Poté jsem vysvětlila náplň dalšího bloku. Ve třídě 4.A si děti okamžitě začaly tvořit skupinky a místo volné přestávky se vrhly do tvorby své Ideální Země.

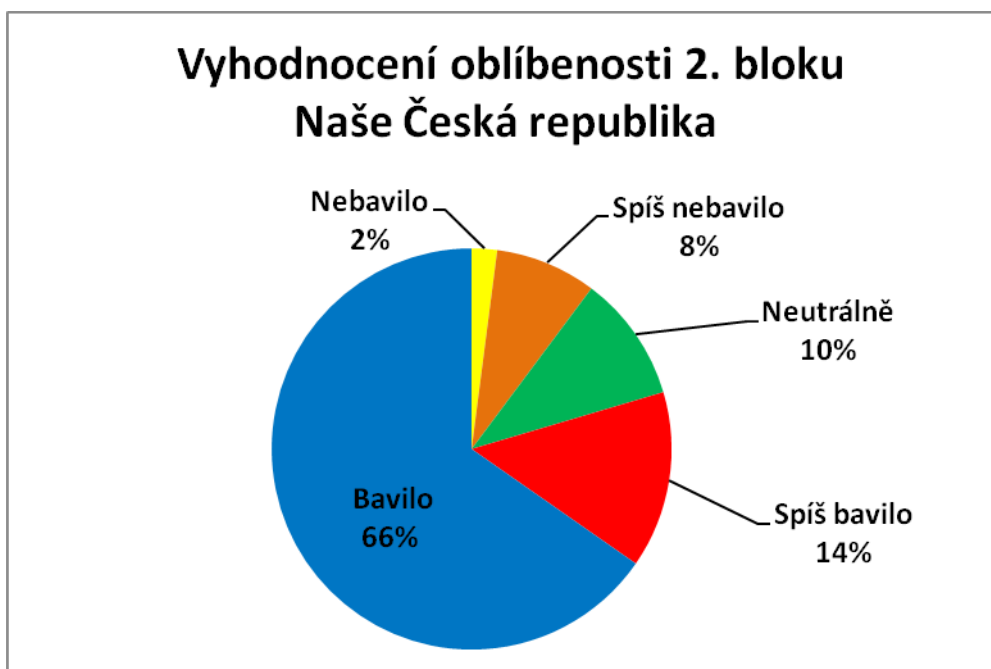
Hodnocení 2. bloku „Naše Česká republika“:

	Nebavil	Spíše nebavil	Neutrálně	Spíše bavil	Bavil
4.A	0	3	2	4	16
4.B	1	1	3	3	16
Dohromady	1	4	5	7	32

Tabulka 9

I přes menší neshody při rozdělování do dvojic tento blok „Naše Česká republika“ „nebavil“ pouze jednoho žáka a to ze třídy 4.B. Ve třídě 4.A se nenašel nikdo, koho by tento blok se zajímavým kvízem o naší zemi nezaujal. „Neutrální“ názor na činnost uvedl větší počet žáků ve třídě 4.B. Stejný počet žáků - 33% v obou třídách uvedlo, že je tento blok „bavil“.

Přesto, že žáci ve třídě 4.A dosáhli horších výsledků v zadaném úkolu (o 2 dvojice více žáků udělalo chybu) než ve třídě 4.B, hodnocení oblíbenosti bloku je poměrně vyrovnané. I žáci, kteří zpočátku nechtěli pracovat se svým spolužákem uvedli, že je tato činnost nakonec „bavila“.



Graf 6

Podle procentuálních výsledků z grafu vidíme, že druhý blok „bavil“ o 5% více dětí než blok první (viz. graf č.11). Pokud bychom sečetli hodnoty „bavilo“ a „spíše bavilo“, tak více než $\frac{3}{4}$ žáků tento blok hodnotilo kladně a to je také větší množství, než v předchozím bloku. Myslím si, že je to dáno větší samostatnou činností dětí, než v předešlém bloku. Blok „Naše Česká republika“ „nebavil“ pouze 1 žáka a to ze třídy 4.B.

8.5 3. blok - Ideální Země

Průběh bloku:

Motivace na blok Ideální Země proběhla již v předchozí části a hned o přestávce se některé skupinky vrhly do tvoření.

V obou třídách se utvořily homogamní skupinky, většinou po třech žácích. Žáci si mohli vybrat místo, kde budou svou „Ideální Zemi“ vytvářet. Pouze chlapci ve třídě 4.A chtěli pracovat na koberci. Ostatní žáci kreslili u spojených lavic. Pro tvorbu obě třídy použily různé materiály: pastelky, fixy, voskovky a také vodovky.



Obrázek 5: Chlapecká skupina při tvorbě své Ideální Země

Žáci obou tříd měli skvělé nápady, velkou fantazii a práce měly podobnou úroveň. Rozdíly byly pouze vidět mezi tvořením chlapců a dívek. Chlapci pracovali rychleji, bohužel občas i na úkor kvality kresby. Děvčata se snažila o perfektní a pečlivou práci. Některé skupinky

jsem musela neustále pobízet, aby zrychlily svoji činnost, jelikož by jim daný čas vůbec nestačil.

Ve třídě 4.B se ve skupinkách během práce nevyskytl žádný problém či rozpor. Děti skvěle spolupracovaly, dokázaly se domluvit a společně vymýšlet svoji „Ideální Zemi“. Naproti tomu ve třídě 4.A nastal menší konflikt v jedné chlapecké skupině. Jeden z chlapců kreslil na Ideální Zemi něco, co druzí dva nechtěli. Nakonec jsem musela zasáhnout a přimět je k dohodě a spolupráci. I přes tento menší konflikt se mi podařilo splnit většinu cílů zadaného bloku. Děti jsem dostatečně motivovala k práci na projektu „Ideální Země“ a snažila jsem se podporovat spolupráci a respekt dětí ve skupině.



Obrázek 6: Dívčí skupina při tvorbě Ideální Země

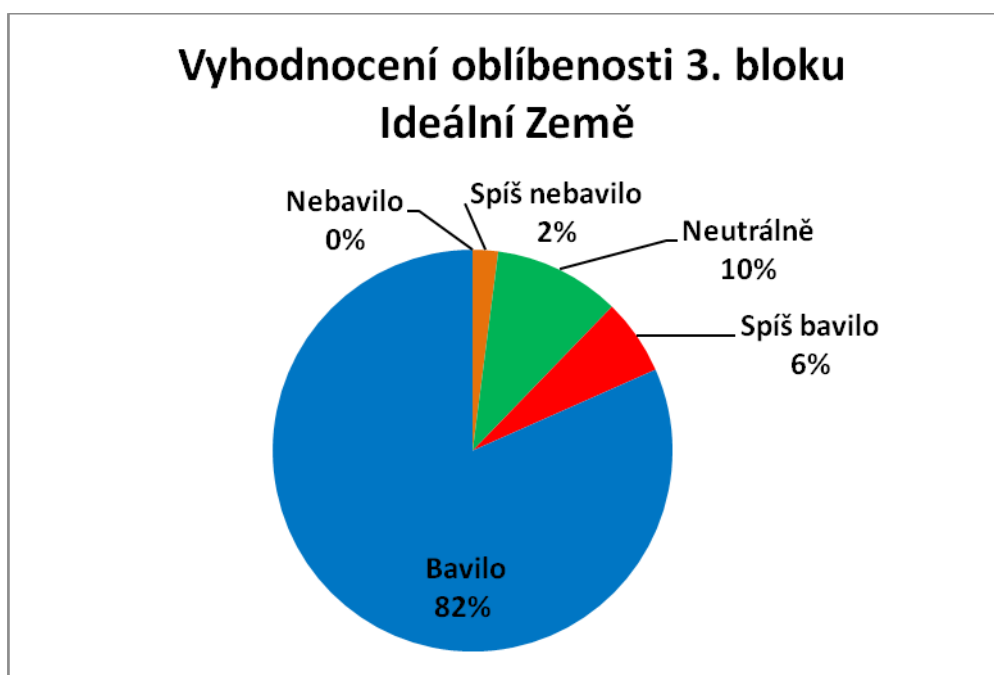
Hodnocení 3.bloku „Ideální Země“ :

	Nebavil	Spíše nebavil	Neutrálně	Spíše bavil	Bavil
4.A	0	1	1	2	21
4.B	0	0	4	1	19
Dohromady	0	1	5	3	40

Tabulka 10

Ve třídě 4.B žádný žák neuvedl negativní hodnocení na 3. blok s názvem „Ideální Země“. Ve vedlejší třídě se jedna hodnota „spíše nebavil“ vyskytla. Poprvé se v hodnocení objevilo, že hodnotu „bavil“ uvedl větší počet žáků ze třídy 4.A než ze třídy 4.B. Ve třídě 4.A „bavil“ tento blok 42% dětí. Hodnotu „neutrálně“ uvedlo o 6% více žáků ve třídě 4.B než ve třídě 4.A.

Myslím si, že negativní hodnocení tohoto bloku uvedl žák, který se ve skupinové práci nemohl výrazně individuálně prosadit. Musel pracovat v kolektivu a to pro něj nebylo dostatečně uspokojující.



Graf 7

Více než $\frac{3}{4}$ žáků uvedly, že 3.blok Ideální Země je „bavil“. Z celkového počtu 49 dětí to znamená 40 dětí. Myslím si, že oblíbenost tohoto bloku souvisí se samostatnou prací žáků ve skupinkách. Děti měly neomezenou možnost rozvoje vlastní fantazie a tvůrčí činnosti. Negativně tento blok hodnotil pouze 1 žák.

8.6 4. blok- Demokratické hlasování, prezentace

Průběh bloku:

Poslední blok začal debatou o vlastnostech, právech a povinnostech občana ČR. Děti se nebály mluvit a říkat své názory. V diskuzi o řízení našeho státu jsme se dotkli témat

týkajících se voleb. Děti správně uvedly, že politici získají svoje pravomoce tím, že jsou zvoleni občany. V návaznosti na toto téma děti volily svého zástupce, který poté řídil prezentace.

Hlasování bylo tajné - na lístky žáci napsali jméno jednoho spolužáka, kterého považují na nejspravedlivějšího. Obě třídy toto hlasování již znaly, takže to pro ně nebylo nic nového. Ve třídě 4.A bylo zvoleno 8 dětí . Nejvíce hlasů získal Marek- 15 hlasů. Ten přečetl zadané úkoly a vybral- A. otázka – odpověď: b) hlasování bude po každé prezentaci. B. otázka – odpověď: c) bonbon dostane každý a vítěz dostane zbytek pytlíku. Ve třídě 4.B nebyla volba tak jednoznačná, jako v předchozí třídě. Markétka byla zvolena 9x, Natálka 6x, Honza 3x a dále se opakovala jména, která získala jeden hlas. Markétka po přečtení zadaných pokynů vybrala jiné možnosti než Marek ze třídy 4.A: 1) - c) tajným hlasováním (po konci prezentací každý napíše svého favorita), 2) - b) bonbony získají první 3 skupiny.

Na prezentaci práce Ideální Země měly všechny skupiny stejný časový limit dvou minut, který hlídal zvolený zástupce. Ve třídě 4.A se po každé prezentaci ihned veřejně hlasovalo, na rozdíl od třídy 4.B, kde hlasování proběhlo tajně až v závěru hodiny.

V obou třídách měly některé skupinky při prezentaci pouze jednoho hlavního mluvčího, který po celou dobu hovořil sám. Našly se i skupiny, kde se žáci v popisu projektu střídali. Pro některé byl časový limit 2 minuty příliš krátký, avšak ve třídě 4.A se také stalo, že po první minutě děvčata již nevěděla, co mají říkat.



Obrázek 7: Dívčí skupina při prezentaci své Ideální Země

Všechny výtvary, které děti předváděly, byly velice zajímavé. Obě dvě třídy se shodovaly v rozdílech mezi tvorbou chlapců a dívek. Chlapci vytvářeli spíše „divočejší“ země. Podle jejich slov byla nejideálnější země: „bez zákonů, peněz, kde všechno je zadarmo a každý si může dělat, co chce“. Po dotazu, jestli by v takové Zemi chtěli žít, po chvílce přemýšlení odpověděli, že radši ne. Uvědomili si veškeré důsledky. Dívky měly většinou Země barevné a veselé. Povinnosti, které by kladly na občany své Země, byly velmi idealizované.

Po prezentacích následovalo vyhodnocení nejideálnější Země. Ukázalo se, že jeden z hlavních faktorů pro hlasování o nejoblíbenější Zemi byl předvedený projev a představení projektu. Ve třídě 4.A dokonce jedna skupina zazpívala vymyšlenou hymnu své Země.



Obrázek 8: Děvčata popisují svoji Zemi

Toto jsou výsledky hlasování třídy 4.A: 1. Terka- 7 hlasů, 2. Pavel- 10 hl., 3. Tomáš- 10hl., 4. Filip O.- 10 hl., **5. Filip K.- 20 hl.**, 6. Johanka- 5hl., 7. Petra- 7 hl., 8. Lucka- 12 hl., Marek- 9 hl. Každý zúčastněný dostal bonbón.



Obrázek 9: Třída při hlasování o nejideálnější Zemi

Ve třídě 4.B vyhrála s převahou skupina děvčat, která získala 13 bodů. Na druhém místě se umístila skupina chlapců, kteří již měli o 4 body méně a o třetí místo se dělily 2 skupiny. Následovalo tedy veřejné hlasování o 3. místo. Každý člen medailové skupiny si vzal 2 bonbony.



Obrázek 10: Předávání bonbónů vítězům

Ve třídě 4.B nebyla u dětí patrná žádná rivalita, na rozdíl od třídy 4.A, kde se soutěživost občas projevila. V závěrečné diskuzi jsme zhodnotili celý den a dětem jsem rozdala dotazníky na vyplnění.

Dodržení pravidel hlasování, úspěšné demokratické volby či zajímavé prezentace prací splnily předsevzaté cíle tohoto 4. bloku.



Obrázek 11: Ideální Země

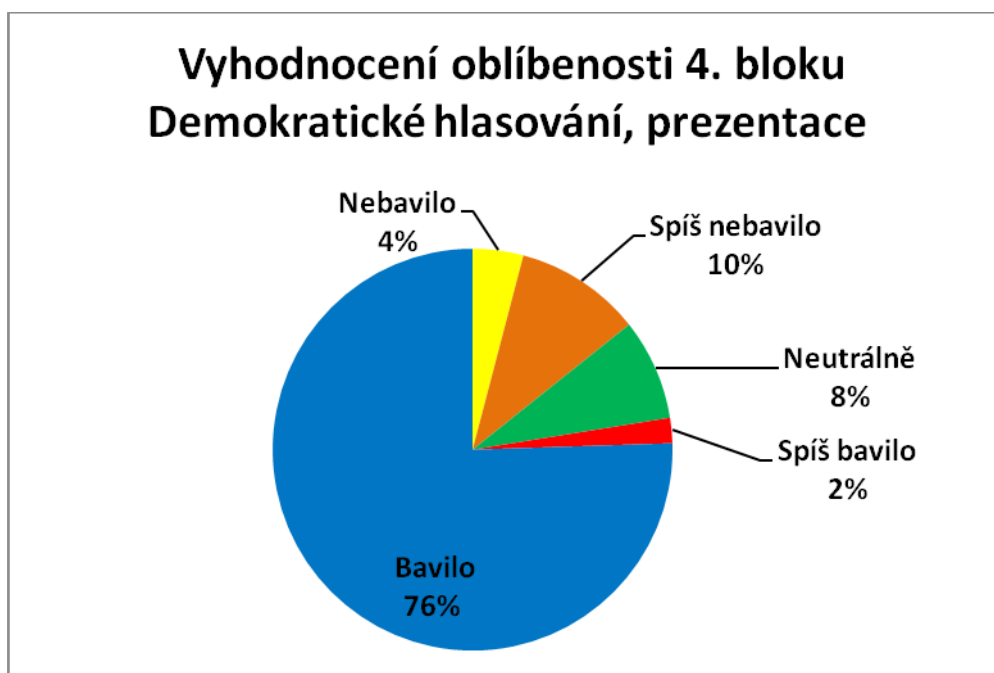
Hodnocení 4. bloku „Demokratického hlasování, prezentace“:

	Nebavil	Spíše nebavil	Neutrálně	Spíše bavil	Bavil
4.A	1	3	1	0	20
4.B	1	2	3	1	17
Dohromady	2	5	4	1	37

Tabulka 11

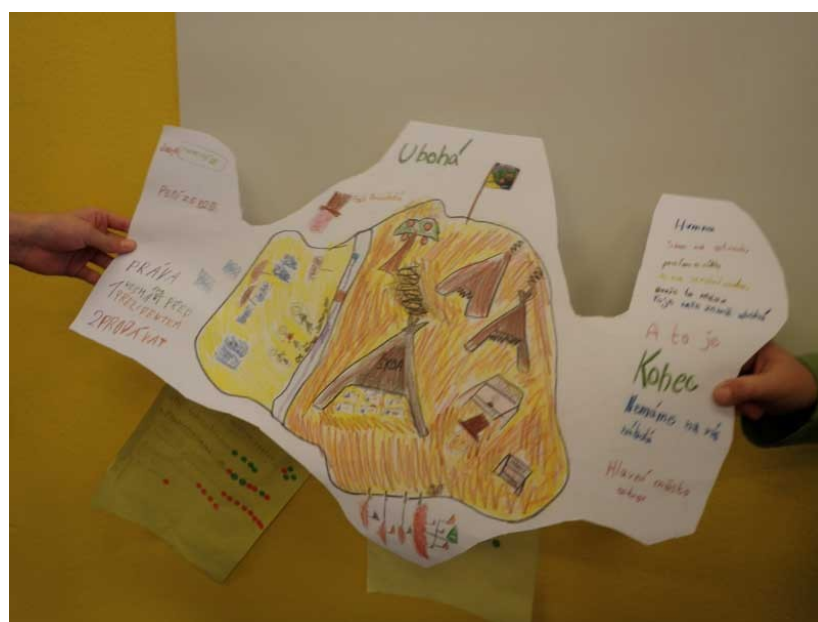
Z tabulky jdou vyčíst poměrně podobné výsledky oblíbenosti v obou třídách. V každé třídě se našel jeden žák, kterého tento blok „nebavil“. Hodnotu „spíše nebavil“ a „neutrálně“ uvedla třída 4.B o jednoho žáka více než ve třídě 4.A. Nejvíce tento blok „bavil“ třídu 4.A. O 6% méně uvedla hodnotu „bavil“ třída 4.B než třída 4.A.

Nevím, čím je způsobeno menší množství hodnoty „bavil“ ve třídě 4.B. V obou dvou třídách se děti na prezentace svých prací těšily, rády je předváděly i komentovaly. Možná mají vliv na oblíbenost toho bloku výsledky hlasování dětí a umístění jednotlivých skupinek.



Graf 8

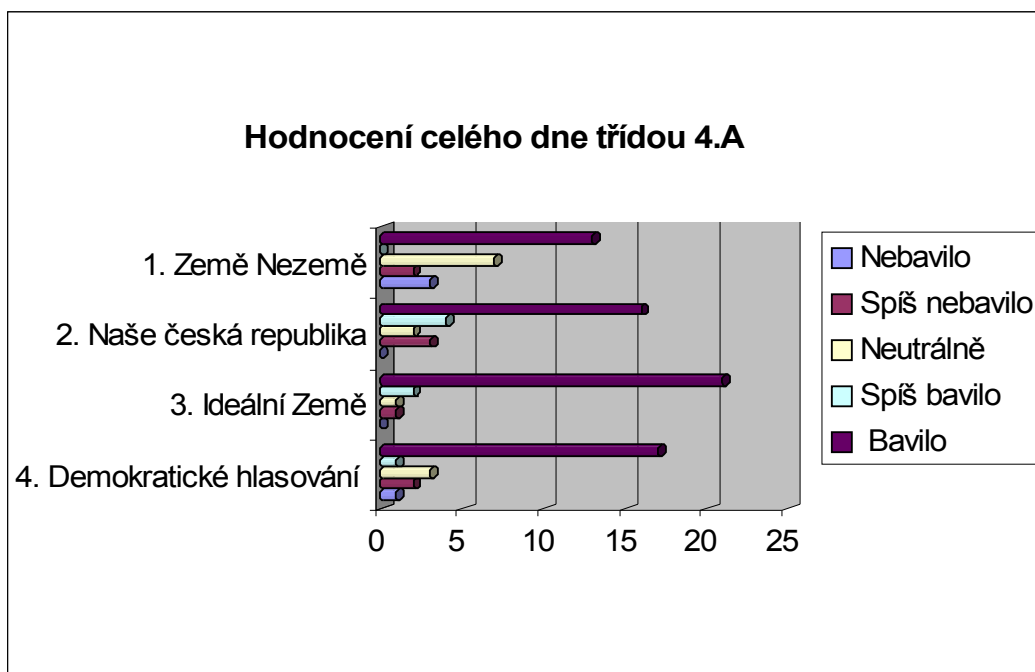
Závěrečný blok byl nejvíce rozporuplný, co se týká výsledků hodnocení. 37 žáků uvedlo, že je činnost 4. bloku „bavila“. Avšak 7 žáků uvedlo, že je tento blok „nebavil“ či „spíše nebavil“, což je nejvyšší množství negativního hodnocení ze všech bloků. Je možné, že negativní hodnocení uváděli žáci, kteří se neumístili v předních pozicích výsledků hlasování.



Obrázek 11: Práce žákyň

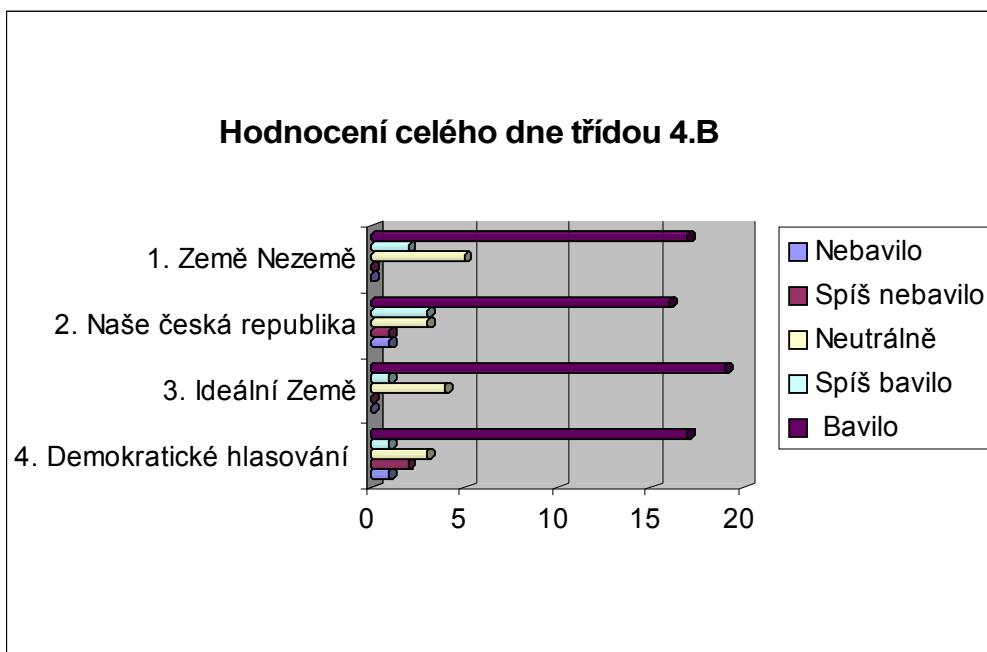
9. Celkové zhodnocení projektu v obou třídách

V níže uvedených grafech je zobrazeno hodnocení jednotlivých bloků rozdělených podle tříd.



Graf 9

V celém grafu třídy 4.A převažovalo kladné hodnocení projektu „Naše spokojená Země“. Ve třídě nejvíce žáky „bavil“ 3. blok „Ideální Země“, kde takto hlasovalo 21 žáků a hned po ní 4. blok s 20 žáky. V těchto blocích převažovalo činnostní učení a děti měly více prostoru pro tvůrčí činnost. Hodnocení „nebavilo“ nebo „spíše nebavilo“ uvedl nízký počet dotázaných dětí. Nejméně děti bavil 1. blok a to v počtu 3 žáků. V bloku č. 3 a 4. se nenašel žádný žák, kterého by tyto bloky „nebavily“. Myslím si, že je to dáno tím, že děti pracovaly s pracovním listem což pro ně není nic neobvyklého a zajímavého. Nejvíce „neutrálního“ hodnocení uvedli žáci v 1. bloku „Země Nezemě“.



Graf 10

Ve třídě 4.B také výrazně převažovalo kladné hodnocení a stejně jako ve třídě 4.A se nejoblíbenější stal 3. blok „Ideální Země“, kde hodnotu „bavilo“ uvedlo 19 žáků, hned po tomto bloku byl zvolen blok č. 4 se 17 hlasy hodnoty „bavilo“. Na tomto grafu se více než v grafu 4.A objevuje „neutrální hodnocení“. Toto hodnocení celkově použilo 15 žáků v různých blocích. Ve 2. a 4. bloku se našlo vždy po jednom žákovi, který tyto bloky „nebavily“. Oproti třídě 4.A se tedy hodnota „nebavil“ objevila 2x méně. Celkově třída 4.B hodnotila projektový den „Naše spokojená Země“ kladnějším hodnocením.

Hodnocení tříd 4.A a 4.B dohromady

Bloky, hodnocení	Nebavilo	Spíš nebavilo	Neutrálně	Spíš bavilo	Bavilo
1. Země Nezemě	3	2	12	2	30
2. Naše česká republika	1	4	5	7	32
3. Ideální Země	0	1	5	3	40
4. Demokratické hlasování	2	5	4	1	37
Celkové hodnocení	6	12	26	13	139

Tabulka 12

Z uvedené tabulky vyplývá, že nejčastější hodnocení v obou třídách je hodnota „bavilo“, která byla uvedena v 70% celkového hodnocení. Nejvyšší hodnotu oblíbenosti měl blok č.3., kde 82% žáků označilo hodnotu „bavil“. Další volenou hodnotou bylo „neutrálně“ s 13% z celkového hodnocení. Tato hodnota nejvíce převažovala v 1. bloku „Země Nezemě“, kde se vyskytla v 25% daného bloku. Nejnižší celková hodnota se vyskytla v hodnocení „nebavil“. Nejméně oblíbeným blokem se stal blok č.1, ve kterém 25 % žáků uvedlo, že je daný blok „nebavil“.

Z výsledků je patrné, že v součtu obou tříd všechny bloky děti „bavily“. Největší rozdíl byl v hodnocení bloku č. 1 a 3., kde se hodnoty „bavil“ lišily o 10 žáků, což je poměrně vysoké číslo. Nejspíš je to dáno samostatnější a méně řízenou činností dětí učitelem. Celý 3. blok děti pracovaly ve skupinkách na své Idelní Zemi a do tvorby jsem jim nijak nezasahovala.

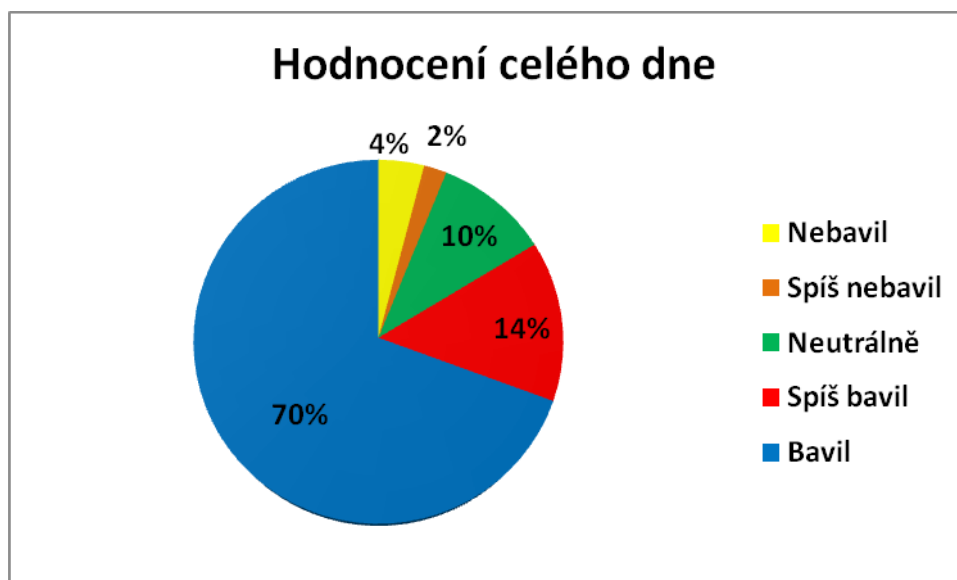
9.1 Hodnocení oblíbenosti celého projektového dne „Naše spokojená Země“

V tabulce nalezneme celkové hodnocení oblíbenosti projektového dne:

	Nebavil	Spíše nebavil	Neutrálně	Spíše bavil	Bavil
4.A	1	1	2	2	19
4.B	1	0	3	5	15
Celkem	2	1	5	7	34

Tabulka 13

Celkové hodnocení projektového dne ukázalo, že nejvíce označili hodnotu „bavil“ žáci třídy 4.A, a to 76% jejich žáků. Celkové kladné hodnocení této třídy dosáhlo hodnoty 43% v celkovém hodnocení obou tříd. Ve třídě 4.B hodnotu „bavil“ volilo 62% žáků z dané třídy. Kladné hodnocení třídy 4.B uvedlo 41% dětí v celkovém hodnocení obou tříd. V každé třídě se našel jeden žák, kterého projektový den „nebavil“. Zajímavé je, že při hodnocení jednotlivých bloků, větší oblíbenosti dosáhl projektový den „Naše spokojená Země“ u třídy 4.B, kdežto u tohoto celkového hodnocení dne uvedla větší oblíbenost třída 4.A.



Graf 11

Přesně 2/3 žáků uvedlo, že je projektový den „Naše spokojená Země“ „bavil“. Celkové kladné hodnocení označilo 41 žáků z obou tříd (tzn. 84%). V každé třídě se našel jeden žák, kterému se projektový den „nelíbil“. Záporné hodnocení celého dne se objevilo pouze 3x.

Na základě těchto celkových výsledků si myslím, že projektový den se dětem v obou třídách líbil a bavil je. Výskyt negativního hodnocení (sice jen v malém procentu) může být způsoben několika faktory. První z příčin může být nesplnění úkolu ve třídě 4.A v 1. bloku, kde si děti uvědomily, že mezi sebou neumí příliš spolupracovat. Další z důvodů negativního hodnocení některého z dětí může být skupinová práce ve 3. a 4. bloku, kde se ambiciózní jedinec příliš neprosadil. Pokud skupina nebyla ve výsledcích úspěšná, dítě zvyklé na nejlepší individuální výsledky tuto skutečnost nemuselo kladně přijmout a to se potom také projevilo v hodnocení projektu. Myslím si, že právě takovéto projekty by měly děti - individualisty naučit práci ve skupině a spolupráci mezi dětmi.

10. Závěr

Neustálý vývoj a změny kolem nás se dotýkají i českého školství. Přijetím nových školských dokumentů dostaly školy možnost změnit svůj přístup k vyučování. Školní vzdělávací programy vycházející z Rámcově vzdělávacích plánů, využívají nové metody, strategie i formy vyučování. Jednou z novinek ve vzdělávání jsou průřezová témata, která se prolínají celým studiem.

Cílem mé diplomové práce bylo analyzovat různé školní vzdělávací programy za účelem zjištění začlenění průřezového tématu „Výchova demokratického občana“ do výuky, na základě těchto výsledků vytvořit projekt a zrealizovat ho ve dvou třídách základních škol. Následně provést zhodnocení průběhu projektu dotazníkovým šetřením.

V teoretické části mé diplomové práce jsem popsala stručnou charakteristiku Rámcově vzdělávacího programu a školního vzdělávacího programu, kde se zaměřuji především na část o průřezovém tématu „Výchova demokratického občana“. V další kapitole se zabývám realizací průřezového tématu a to formou projektové metody. Tento způsob výuky je na základních školách opomíjen kvůli své náročnosti na čas i přípravu. Avšak pro žáky je tato metoda daleko přínosnější. Konkrétními příklady a činnostním učením si lépe zapamatují nové poznatky z tohoto dosti složitého průřezového tématu. Náročnost obsahu Výchovy demokratického občana je také dána řadou abstraktních pojmů, které žáci na prvním stupni obtížně chápají. Tento fakt vychází z vývojové psychologie dítěte mladšího školního věku. Třetí kapitolu jsem tedy věnovala charakteristice toho období. V poslední kapitole zmiňuji metody výzkumu, zároveň jsou zde popsány různé typy výzkumu.

V úvodu praktické části jsem uvedla hlavní cíle a hypotézy mé diplomové práce. Naplnění a zrealizování těchto cílů jsem popsala v jednotlivých kapitolách. Nejprve jsem uvedla analýzu výzkumu ŠVP na základních školách, poté jsem utvořila jednodenní projekt „Naše spokojená Země“. Následovalo ověření projektu „Naše spokojená Země“ v praxi a v konečné fázi jsem popsala výsledky a hodnocení projektu dětmi.

Pravdivost hypotéz jsem určila z výsledků některých cílů diplomové práce. Pravdivost prvních tří hypotéz vyplývá z šesté kapitoly, ve které se zabývám analýzou ŠVP na libereckých školách. Všechny školy zařazují průřezové téma Výchova demokratického občana do výuky formou integrace. Hypotéza č. 1: „Přepokládám, že průřezové téma Výchova demokratického občana bude na 1. stupni ZŠ realizováno formou integrace do předmětů“. Tato hypotéza se potvrdila. Na základě toho zjištění jsem se rozhodla k vytvoření projektu „Naše spokojená Země“, který dá žákům ucelenější a zajímavější pohled na

průřezové téma VDO než forma integrace. Hypotéza č. 2: „Myslím si, že průřezové téma VDO bude naplňováno integrací do výchovně vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět“. Tato hypotéza se také potvrdila. V 63% se průřezové téma VDO naplňuje integrací do oblasti Člověk a jeho svět. Třetí hypotéza se týkala zařazování VDO do ročníků: „Domnívám se, že průřezové téma VDO bude nejčastěji zařazováno do 5. ročníků základních škol.“ Tato hypotéza se nepotvrdila. Z výsledků lze vyčíst, že nejčastěji je průřezové téma VDO zařazováno do 4. ročníků ZŠ a to ve 26% případech.

V další kapitole následoval popis průběhu jednodenního projektu „Naše spokojená Země“, který byl sestaven na základě výsledků analýzy ŠVP ZV. Realizace projektu proběhla ve dvou třídách čtvrtých ročníků na ZŠ Lesní v Liberci. Průběh celého dne jsem věnovala osmou kapitolu. V závěrečné části diplomové práce jsem uvedla výsledky hodnocení projektového dne na základě dotazníkového šetření. Nalezneme zde hodnoty oblíbenosti jednotlivých bloků, ale i celého dne. Z těchto výsledků vyplývá i potvrzení posledních dvou hypotéz. Hypotéza č. 4: „Předpokládám, že projektový den „Naše spokojená Země“ bude kladně hodnotit (v dotazníku hodnotami spíše bavil a bavil) více než 75 % žáků“. Tato hypotéza se potvrdila. Projekt „Naše spokojená Země“ byl v dotazníkovém šetření kladně ohodnocen 84% žáků. Myslím si, že takto vysoké procento kladného hodnocení je způsobeno změnou metody vyučování. Forma projektu je pro žáky zajímavější, poutavější a tento způsob činnostiho vyučování je ve výuce více efektivní. Poslední hypotéza zabývající se nejoblíbenějším blokem se také potvrdila. „Domnívám se, že nejvíce žáky bude bavit 3. blok „Ideální Země“. Hodnotou „bavilo“ označilo 82% žáků.

Téma „Výchova demokratického občana“ je na 1. stupni základních škol docela obtížné. Myslím si, že díky projektu „Naše spokojená Země“ se mi podařilo toto téma pro děti více atraktivnit, zjednodušit a hlavně praktickými úkoly přiblížit i některé složitější pojmy, jako jsou demokracie, stát či práva. Podle reakcí dětí, ale i třídních učitelů se domnívám, že jim tento projekt přinesl řadu zajímavých poznatků a dovedností. Na Základní škole Lesní mě požádali o možnosti realizace tohoto projektu i v jiných ročnících. Doufám, že projekt „Naše spokojená Země“ využijí i jiní pedagogové z různých základních škol.

Tato diplomová práce mi přinesla řadu zkušeností s přípravou projektového vyučování. Zjistila jsem, jaké klady a zápory tato forma výuky přináší. Veškeré poznatky jistě využiji v budoucí pedagogické praxi. Zjistila jsem, jak důležité je již na prvním stupni rozvíjet žáka v občanské odpovědnosti a gramotnosti. Naučit ho, jak jednat ve společnosti a chovat se slušně k ostatním lidem. Seznámit ho s pojmy spravedlnost, odpovědnost a tolerance, které ho budou provázet po celý život.

11. Seznam použité literatury

- CIPRO, M. *Galerie světových pedagogů*. Praha: Miroslav Cipro, 2002. 633 s. ISBN 80-2388-004-7.
- DLABOLA, Z. *O projektech a výukových aktivitách* [online]. c2009. [cit. 10.1.2010].
<http://www.projektovevyucovani.cz/aboutProjects.aspx>
- HRACHOVCOVÁ, M. *Občanská výchova pro 9. ročník ZŠ a víceletá gymnázia*. Olomouc: 2000. 173 s. ISBN 80-7182-093-8.
- INFOGRAM, *Vyučovací metod* [online]. c 2009. [cit. 25.5. 2010].
<<http://www.infogram.cz/article.do?articleId=1304>>
- JIRÁSKOVÁ, V. *Základy společenských věd II. Díl*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004. ISBN 80-86861-29-5.
- KASÍKOVÁ, H. *Kooperativní učení, kooperativní škola*. Praha: Portál, 1997. 147 s. ISBN 80-7178-167-3.
- KASPER, T. *Projekt - prostor pro každé dítě*. In *Moderní vyučování*, 1999, roč. 5, č. 9
- KAŠOVÁ, J. *Škola trochu jinak*. Kroměříž: Juventa, 1995. 81 s.
- KOHOUTEK, R. *Kognitivní, vyučovací a učební styly i strategie z hlediska pedagogické psychologie*, In: *Psychologie v teorii a praxi* [online]. c2010. [cit. 25.2.2010]. <
<http://rudolfkohoutek.blog.cz/1003/vyucovaci-a-ucebni-styly-a-strategie-z-hlediska-pedagogicke-psychologie>>
- KRATOCHVÍLOVÁ, J. *Teorie a praxe projektové výuky*. Brno: MU, 2006. 160 s. ISBN 80-210-4141-0.
- KRATOCHVÍLOVÁ, J. *Tvorba školního vzdělávacího programu krok za krokem - s pedagogickým sborem*. Brno: Masarikova Univerzita, 2006. 116 s. ISBN 80-210-4063-7.
- MAŇÁK, J.; ŠVEC, V. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003. 219 s. ISBN 80-7315-039-5.
- MAŇÁK, J.; ŠVEC, V.; ŠVEC, Š. *Slovník pedagogické metodologie*. Brno: Paido, 2005. 134 s. ISBN 80-7315-102-2.
- PELIKÁN, J. *Základy empirického výzkumu*. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-569-8.
- PODROUŽEK, L. *Didaktika prvouky a přírodovědy pro primární školu*. Dobrá voda: Aleš Čeněk, 2003. ISBN 80-86473-37-6.
- PROCHÁZKOVÁ, I. *Výchova k občanství a demokracii*. Praha: Tauris, ÚIV, 2001. 52 s. ISBN 80-211-0407-4.
- PRŮCHA, J.; WALTERA, E.; MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2001. 322 s. ISBN 80-7178-579-2.

- ŠIMKOVÁ, B. *Krkonošská pohádka*. Praha: Práh 1994. ISBN 80-900789-0-7.
- ŠIMONÍK, O. *Úvod do didaktiky základní školy*. Brno: MSD 2005. ISBN 80-86633-33-0.
- TRPIŠOVSKÁ, D.; VACÍNOVÁ, M., *Základy psychologie*, Praha: UJEP 2001.
- VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Praha: Karolinu, 2005. ISBN 80-246-0956-8.
- VALENTA, J. aj. *Pohledy. Projektová metoda ve škole a za školou*. Praha: Ipos Arama, 1993. 61 s. ISBN 80-7068-066-0.
- VÁLKOVÁ, J. *Základy demokracie*. Praha: Triton, 2002. ISBN 80-7254-224-9.
- VÚP, *Metodický portál RVP*. Praha: VÚP, 2007. 125 s. ISBN 978-80-87000-09-0.
- WIKIPEDIE. *Demokracie* [online]. c 2007, poslední revize 14.3.2010 [cit. 13.1.2010]. <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Demokracie>>

12. Seznam tabulek

1. Tabulka č. 1: Základní školy a způsob realizace VDO v ŠVP ZV.....	31
2. Tabulka č. 2: Vzdělávací oblasti a jejich vzdělávací obory.....	32
3. Tabulka č. 3: Četnost zařazení VDO ve vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět.....	33
4. Tabulka č. 4: Četnost zařazení VDO ve vzdělávací oblasti Jazyk a jazyková komunikace.....	33
5. Tabulka č. 5: Četnost zařazení VDO ve vzdělávací oblasti Člověk a zdraví.....	34
6. Tabulka č. 6: Četnost zařazení VDO ve vzdělávací oblasti Umění a kultura.....	34
7. Tabulka č. 7: Četnost zařazení VDO ve vzdělávací oblasti Matematika a její aplikace.....	35
8. Tabulka č. 8: Hodnocení 1. bloku „Země Nezemě“.....	51
9. Tabulka č. 9: Hodnocení 2. bloku „Naše Česká republika“.....	54
10. Tabulka č. 10: Hodnocení 3. bloku „Ideální Země“.....	57
11. Tabulka č. 11: Hodnocení 4. bloku „Demokratického hlasování, prezentace“.....	62
12. Tabulka č. 12: Hodnocení tříd 4.A a 4.B dohromady.....	65
13. Tabulka č. 13: Celkové hodnocení oblíbenosti projektového dnu.....	66

13. Seznam grafů

1. Graf č. 1: Počet zařazení tématu VDO v ŠVP ZV dle ročníků.....	32
2. Graf č. 2: Procentuální podíl zařazení VDO do výuky dle vzdělávacích oblastí.....	35
3. Graf č. 3: Počet zařazení VDO v ŠVP ZV dle tématických okruhů.....	36
4. Graf č. 4: Zařazení VDO dle vzdělávacích oblastí ve 4. ročnících.....	37
5. Graf č. 5: Vyhodnocení oblíbenosti 1. bloku „Země Nezemě“.....	52
6. Graf č. 6: Vyhodnocení oblíbenosti 2. bloku „Naše Česká republika“.....	55
7. Graf č. 7: Vyhodnocení oblíbenosti 3. bloku „Ideální Země“.....	58
8. Graf č. 8: Vyhodnocení oblíbenosti 4. bloku „Demokratického hlasování, prezentace“.....	62
9. Graf č. 9: Hodnocení celého dne třídou 4.A.....	64
10. Graf č. 10: Hodnocení celého dne třídou 4.B.....	65
11. Graf č. 11: Hodnocení celého dne.....	67

14. Seznam obrázků

Obrázek 1: Vztahy: výuková metoda - strategie učení a vyučování - styl učení a vyučování (Maňák, Švec, 2003, s. 31).....	26
Obrázek 2: Děti při společném posledním úkolu prvního bloku.....	52
Obrázek 3: Otázka č. 7 z druhého bloku.....	54
Obrázek 4: Otázky č. 9 a č. 10 z druhého bloku.....	54
Obrázek 5: Chlapecká skupina při tvorbě své Ideální Země.....	57
Obrázek 6: Dívčí skupina při tvorbě Ideální Země.....	58
Obrázek 7: Dívčí skupina při prezentaci své Ideální Země.....	60
Obrázek 8: Děvčata popisují svoji Zemi.....	61
Obrázek 9: Třída při hlasování o nejideálnější Zemi.....	62
Obrázek 10: Předávání bonbónů vítězům.....	62
Obrázek 11: Práce žákyň.....	65

15. Seznam příloh

1. Příloha č.1: tabulka základních škol.....	74
2. Příloha č.2 : pracovní list Země Nezemě.....	76
3. Příloha č.3 : správné odpovědi z 1. a 2. bloku	78
4. Příloha č.4: dotazník k projektu Naše spokojená Země.....	80
5. Příloha č.5: hodnocení projektu Mgr. Šárkou Bartošovou.....	81

Příloha č. 1

Tabulka škol:

- 1) V prvním sloupci je uvedeno číslo školy ze seznamu, který je uveden výše.
- 2) Druhý sloupec označuje tematické okruhy průřezového tématu Výchova demokratického občana:

- A) Občanská společnost a škola
- B) Občan, občanská společnost a stát
- C) Formy participace občanů v politickém životě
- D) Principy demokracie jako formy vlády a způsobu rozhodování

- 3) V dalších sloupcích jsou podle ročníků uvedeny jednotlivé předměty, ve kterých se vyskytuje průřezové téma VDO.

Vzdělávací oblasti jsou barevně označeny:

- 1. Člověk a jeho svět:
- 2. Jazyk a jazyková komunikace
- 3. Člověk a zdraví:
- 4. Umění a kultura:
- 5. Matematika a její aplikace:

Škola č.	Průř. Téma	1. ročník	2. ročník	3. ročník	4. ročník	5. ročník
1.	A	TV	TV	TV	VL	VL
	B	PRV	PRV	PRV	PŘI, VL	PŘI, VL
	C+D				VL	VL
2.	A		PRV, ČJ	PRV	ČJ	
	B				VL	
3.	A	PRV	PRV			
	B			VL	VL	VL
	C			VL	VL	VL
4.	A				VL	
5.	Doposud neměly průřezová témata ve ŠVP.					
6.	A	PRV, VV	PRV, ČJ, VV	PRV, PV, VV		
	B	PRV		PRV		ČJ
	C				VL	
7.	Staré vzdělávací plány- vyučovací osnovy dle předmětů na internetu.					
8.	A	PRV, M, VV, ČJ	PRV	VV	PŘI	
	B	M			PŘI, VV	
	C				VL	

9.	A				VL	
10.	A		PRV	PRV	PŘI	
11.	A				VL	
12.	A	PRV,VV	PRV	PRV	PŘI	PŘI, INF
	B	PRV,VV	PRV	PRV	PŘI	PŘI, INF
13.	A			PRV		
	B		PRV,HV	PRV,VV	VL,PŘI	VL,PŘI
	D					VL
14.	A	M, PRV	M,PRV	M,PRV	M, PŘI	ČJ, PŘI
	B			PRV	PŘI	PŘI
	C					PŘI
15.	Nedali ŠVP k nahlédnutí.					
16.	A	PRV	PRV,ČJ	PRV	ČJ	ČJ
	B	ČJ, UaK	M,PRV,PC,UaK	UaK	ČJ, UaK, PC	ČJ, UaK, PC
	C+D			PRV	ČJ	ČJ
17.	A		PRV	PRV		AJ
	B	HV		PRV		HV,AJ
	D				VL	VL
18.	A				VL	VL
19.	A				VL	VL
	B				VL	
	C				VL	

Příloha č. 2



ZEMĚ NEZEMĚ

Ferda, tak se jmenuje jeden 12 letý kluk. A ten Ferda se jednoho dne rozhodl, že se vydá na výlet do Země Nezemě. Šel celý den cestou necestou, až došel k hranicím se zemí Nezodpovědnost. Byla to velice zvláštní země, kde nikdo nepracoval. Všichni lidé jen naříkali, že mají hlad, ale nikdo nic nedělal pro to, aby se najedl. Ferda potkal pekaře a ptal se ho, proč nepeče housky. Pekař mu odpověděl, že by pekl, ale nemá mouku. Ferda se tedy vydal za mlynářem. "Mlynáři, proč neděláš mouku?" a mlynář mu odpověděl, že nemá sklizené obilí. Všichni lidé totiž zapomněli, co mají dělat. Za co jsou

odpovědní. Ferda se rozhodl, že jim pomůže a každému napíše, co má za úkol a co musí udělat.

1) *Pomoz Ferdovi a spoj povolání s danou prací:*

Lékař

Řidič

Policista

Uklízečka

Ředitel

Učitel

Prodavačka

Žák

Uklízí a stará se o pořádek.

Učí žáky nové věci.

Stará se o zdraví pacientů.

Řídí své zaměstnance.

Včas a bezpečně přepraví cestující.

Stará se o bezpečnost lidí.

Chodí do školy a učí se nové věci.

Nabízí zákazníkovi zboží.



Každý člověk má nejen pracovní povinnosti, ale také odpovědnost za svou rodinu, za své domácí mazlíčky, domácí práci nebo za své zdraví!

2) *A za co máš zodpovědnost ty ? napiš na řádek:*

.....

3) *A jak je to u Vás v rodině? Má každý za něco zodpovědnost?*

Maminka.....

Tatínek.....

Sourozenec.....

Ferda pomohl lidem z vesnice a ti začali pracovat tak, jak mají. Už nikdo neměl hlad a vesnice se přejmenovala na Zodpovědnost. Jako poděkování pro něj přichystali velkou oslavu! Večer, když byla zábava v plném proudu, se ozval křik. „Hoří, hoří!!!“. A opravdu! Hořel stan s občerstvením! Lidé křičeli a běhali kolem. Ferda rychle zavolal (doplň) a ti oheň uhasili. Ferda začal pátrat, kdo je za požár zodpovědný! Co se stalo?

Co byste udělaly děti vy?

Ferda nejprve došel za lidmi, kteří měli na starosti občerstvení. Ti se moc omlouvali, protože v době požáru se byli podívat na ohňostroj. Pak si ale

vzpomněli, že než odcházeli, zůstal si ve stanu hrát malý Pepík. Ferda našel Pepíka a ten se po chvíli přiznal, že si hrál se zápalkami a oheň způsobil on. Co by měl Ferda dělat dál?

Našel rodiče Pepíka, kteří jsou za něj zodpovědní. Rodiče se omluvili, že ho nehlídali a museli uhradit škodu, která při požáru vznikla. Pepík za trest musel 3 dny pomáhat s úklidem po oslavě. Ferda odcházel ze země Zodpovědnost a věděl, že každý člověk je za něco zodpovědný a podle toho by se také měl chovat!

Ferda přešel přes dvě údolí a dorazil k hranicím se zemí **Spravedlnost**. Tenhle název se mu líbil, a proto hned u prvního domku zastavil a šel se zeptat místních, jak se u nich žije. Ti mu začali vyprávět o místních horách Krkonoších, kde žije pan Krakonoš. Ten je moudrý a spravedlivý. Ferda chtěl vědět víc a tak mu jeho noví kamarádi začali vyprávět.....

(Poslechni si příběh z Krakonošových pohádek: Jak Trautenberk chtěl peříčko z Krakonošovy sojky)

Po příběhu se Ferda vydal opět na cestu. Už mu chybělo projít poslední zemí a tou byla **Tolerantnost a spolupráce**. Tato země byla velice zajímavá, protože v ní žila spousta lidí, kteří se od sebe lišili. Každý vypadal jinak - malý, velký, hloupý, chytrý, ošklivý, hezký, ale vždycky si snažili pomáhat a vycházet si vstříc! Největší problém ale nastal, když mluvili jinou řečí. To se museli dorozumívat všelijak.

Úkol: Vyzkoušíme si, jak Vám půjde spolupráce! Každá řada je jedna skupina (cca 10 dětí). Běžte si stoupnout k tabuli a jeden dostane lístek s úkolem, který se pokusíte co nejlépe a nejrychleji splnit!

Po splnění posledního úkolu se Ferda šťastně dostal do Země Nezemě!

Příloha č. 3

Správné odpovědi pracovního listu Země Nezemě a úkolu v 2bloku:

- 1) Pomož Ferdovi a spoj povolání s danou prací.

Správné odpovědi: Lékař- Stará se o zdraví pacientů

Řidič- Včas a bezpečně přepraví cestující.

Policista- Stará se o bezpečnost lidí
 Uklízečka- Uklízí a stará se o pořádek.
 Ředitel- Řídí své zaměstnance.
 Učitel- Učí žáky nové věci.
 Prodavačka- Nabízí zákazníkovi zboží.
 Žák – Chodí do školy a učí se nové věci.

2) Společné povídání na téma Spravedlnost – otázky:

- 1) Kdo byl záporná postava příběhu? A proč?
 - Trautenberk - chtěl pro peříčko zabít Krakonošovu sojku.
- 2) Jak byl potrestán?
 - Přišel o svého nejlepšího kohouta- Krakonoš proměnil chycenou sojku za jeho kohouta.
- 3) Proč nebyl potrestán Kuba a Hajný?
 - Protože jsou poddaní Trautenberka a musí ho poslouchat - avšak sojku nezastřelili, pouze ji chytili.
- 4) Co dostala Anče za svou laskavost?
 - Měsíční jahody, které se poté proměnily v krásné korále.

3) Správné odpovědi k otázkám z kvízu 2. Bloku jsou označeny tučným písmem.

- 1) Kde leží ČR? *Slepá mapa Evropy na které jsou označené tyto 4 státy.*
 - a) Španělsko b) Holandsko **c) Česká republika** d) Švýcarsko
- 2) Poznáš krajinu ČR? *obrázky krajin*
 - a) Švýcarsko - hory **b) ČR - louky** c) Hawaj - moře
- 3) Doplň správná slova české hymny: *Kde domov můj?*

*kde domov můj.
 Voda hučí po
 bory šumí po skalinách,
 v sadě skví se jara květ,
 zemský ráj to napohled.
 A to je ta země,
 Země česká, domov můj.
 Země česká, domov můj!*

a) dolinách, krásná b) skalinách, úžasná c) skalinách, krásná **d) lučinách, krásná**

4) Kdo je prezident ČR? *portréty + jména*

a) Václav Klaus b) Jiří Paroubek c) Miroslav Topolánek

5) Který znak má Česká republika? *obrázky znaků*

a) Italský **b) český** c) neznámý

6) Kdo je „hlavou“ českého státu?

a) císař b) král **c) prezident**

7) Jaké jsou české peníze? *pravé bankovky*

a) ukrajinské b) švýcarské **c) české**

8) Co je psáno českým jazykem? *napsané věty- česky, slovensky, švédsky, rusky.*

a) Nejradši chodím do lesa a sbírám borůvky.

b) Najradšej chodím do lesa a zbieram čučoriedky.

c) han ville gå ut i skogen och samla blåbar.

d) (tato věta azbukou)

9) Hlavní město České republiky? *pohledy + názvy*

a) Zlín b) Jihlava **c) Praha**

10) Která vlajka je vlajkou ČR? *obrázky*

a) Německá **b) Česká** c) smyšlená

Dotazník k projektu Naše spokojená Země

1) Jak dnešní projektový den bavil? (Čím víc se tě bavil, tím víc smajlíků vybarvi)






nebavil      bavil

2) Jak tě hodiny bavily? (Vybarvi smajlíky)

1. hodina (Země Nezemě) nebavila      bavila

2. hodina (Naše Česká republika) nebavila      bavila

3. hodina (Ideální země) nebavila      bavila

4. hodina (Demokratické hlasování) nebavila      bavila

5) Slyšel jsi nějaká slova poprvé v životě? Již jim rozumíš? Napiš která:

.....

.....

HODNOCENÍ PROJEKTU

Studentka pedagogické fakulty Lucie Krafková uskutečnila jednodenní projekt Naše spokojená Země ve třídě 4. A na Základní škole Liberec, Lesní 575/12, Liberec 1, 460 01 dne 23. 10. 2009.

Žáci se měli zábavnou a netradiční formou seznámit s průřezovým tématem Výchova demokratického občana a celý den se zabývat různými činnostmi v rámci projektu Naše spokojená země. Zároveň se měli obeznámit s pojmy demokracie, občan, občanství a pochopit význam těchto pojmů.

Úvodní hodinu byly děti velmi mile překvapeny, že studentku Lucii opět vidí. Studentka Lucie Krafková absolvovala v měsíci lednu a únoru 2009 souvislou pedagogickou praxi ve třídě 3. A ZŠ Lesní v Liberci. Na ranní čtení s naladěním jsou děti zvyklé, a proto je úvodní hodina projektu ihned zaujala. Od počátku bylo vidět, že děti zadané úkoly plní s chutí a zároveň, že jim rozumí. Z úvodního bloku děti nejvíce nadchl tajný úkol.

Ve druhém bloku žáci plnili vědomostní a znalostní kvíz ve dvojicích. Zdařile dokázali vymyslet správné odpovědi, které si pak společně ověřili. Nyní již věděli a znali, jaká pravidla a zákony musí mít jakákoliv země a po krátkém zadání úkolu mohli začít pracovat na vlastním plakátu své vlastní země. Zde bylo pro mne i pro studentku Lucii Krafkovou překvapením, že dětem nastala velká svačtinová přestávka, ale ony i přesto dál zaujatě tvořily, psaly a malovaly. Ve třetím bloku dále pracovaly ve skupinkách, případně své nápady konzultovaly. Studentka Lucie vždy dětem poskytla danou informaci. Při tvoření je obcházela, hovořila s nimi a kladným způsobem posilovala jejich sebedůvěru. V tomto bloku všechny skupiny zvládly popsat, nakreslit a napsat to nejdůležitější, co v dané zemi má být.

Poslední závěrečný blok si děti užívaly. Užívaly si demokratické volby svého zástupce a vzájemné prezentace svých zemí. Již u dětí tohoto věku bylo krásně vidět, že i skvělá myšlenka se musí umět slovně obhájit. Pokud jsme pro svůj nápad zapálení, dokážeme o něm dlouho hovořit. Z těchto důvodů zde byl dětmi zvolený zástupce, který hlídal čas při prezentacích, rozhodoval o odměnách a kontroloval sčítání hlasů. Zvolený zástupce třídy bral svou roli a své povinnosti vážně a zodpovědně.

Se studentkou Lucií jsme projekt Naše spokojená Země před jeho realizací konzultovaly. Mne toto téma i celá Lucčina práce s popisem projektu a s popisem jeho realizace hodně

zaujala a byla jsem zvědavá na celý průběh jeho uskutečnění. Obávala jsem se pouze časového rozložení. Mé obavy však byly neopodstatněné. Vše se krásně vydařilo a rozvržený časový limit byl splněn. Děti byly z celého projektu nadšené a ještě dlouho poté si prohlížely a komentovaly své práce na společné výstavce. Zároveň se podílely na výstavce pro rodiče či případné zájemce. Budeme rádi, když také nahlédnete na naše vysněné země na www.zslesni ve třídě 4.A.

Projekt Naše spokojená Země doporučuji realizovat ve čtvrtých ročnících základních škol. Velmi pěkně obohatí výuku vzdělávacího oboru Člověk a jeho svět a průřezového tématu Výchova demokratického občana.

V Liberci 10. 2. 2010

Mgr. Šárka Bartošová